

Konsumentfrågor

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet närmare 60 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden år 2003 på de konsumentpolitiska och konsumenträttsliga områdena. Motionsyrkandena gäller bl.a. mål och inriktning för konsumentpolitiken, det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU, konsumenträttens tillämpning inom offentlig sektor, e-handel, olika former av marknadsföring och märkning, resegarantilagen, konsumentvägledning, konsumentorganisationer och tvistlösning utom domstol.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns 21 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Bakgrund.....	8
Utskottets överväganden.....	12
Mål och inriktning för konsumentpolitiken.....	12
Konsumentpolitiken inom EU.....	14
Utformningen av EU-lagstiftningen.....	16
Konsumentverket.....	18
Införande av konsumentbalk.....	19
Lagkostnadskommission.....	21
Konsumenträtt inom offentlig och avreglerad verksamhet.....	21
E-handel.....	30
Resegarantisystemet.....	33
Konsumentvägledning.....	37
Konsumentorganisationer.....	40
Etisk märkning.....	42
Funktionshindrade konsumenter.....	45
Överskudsättning.....	47
Könsdiskriminerande reklam.....	50
Reklam riktad till barn.....	53
Marknadsföring av ekologiskt odlade produkter.....	56
Märkning av djurtestade produkter.....	58
Märkning av hund- och kattskinn.....	59
Märkning av manipulerade fotografier.....	60
Redovisning av omräkningskurs.....	61
Dolda avgifter.....	62
Konsumentinformation om bilars bränsleförbrukning.....	63
Försäljning av sprejburkar.....	64
Försäljning av butangas.....	65
Tvistlösning utom domstol.....	66
Stöldgods.....	67
S.k. doggybag.....	68
Reservationer.....	69
1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken, punkt 1 (m, fp, kd).....	69
2. Mål och inriktning för konsumentpolitiken, punkt 1 (c).....	69
3. Utformningen av EU-lagstiftningen, punkt 3 (fp).....	70
4. Konsumentverket, punkt 4 (m, fp, kd).....	71
5. Lagkostnadskommission, punkt 6 (m).....	71
6. Konsumenträtt inom offentlig verksamhet, punkt 7 (m, fp, kd, c).....	72
7. E-handel, punkt 9 (fp).....	73
8. Resegarantisystemet, punkt 10 (m, fp, kd, c).....	73
9. Konsumentvägledning, punkt 11 (fp, kd).....	74
10. Konsumentvägledning, punkt 11 (v).....	75
11. Konsumentvägledning, punkt 11 (c).....	76
12. Konsumentorganisationer, punkt 12 (fp).....	76
13. Etisk märkning, punkt 13 (m).....	77

14. Funktionshindrade konsumenter, punkt 14 (fp).....	77
15. Överskuldssättning, punkt 15 (fp, v).....	78
16. Könsdiskriminerande reklam, punkt 16 (v).....	78
17. Marknadsföring av ekologiskt odlade produkter, punkt 18 (v).....	79
18. Märkning av djurtestade produkter, punkt 19 (v).....	79
19. Märkning av hund- och kattskinn, punkt 20 (v).....	80
20. Märkning av manipulerade fotografier, punkt 21 (v).....	80
21. Tvistlösning utom domstol, punkt 27 (m).....	81
Särskilda yttranden.....	82
1. Införande av konsumentbalk, punkt 5 (v).....	82
2. Könsdiskriminerande reklam, punkt 16 (c).....	82
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	83
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003.....	83

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L292 yrkande 1, 2003/04:L351 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:L353 yrkandena 1 och 3.

Reservation 1 (m, fp, kd)

Reservation 2 (c)

2. Konsumentpolitiken inom EU

Riksdagen avslår motion 2003/04:L263.

3. Utformningen av EU-lagstiftningen

Riksdagen avslår motion 2003/04:L351 yrkande 3.

Reservation 3 (fp)

4. Konsumentverket

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L351 yrkande 11 och 2003/04:L353 yrkande 5.

Reservation 4 (m, fp, kd)

5. Införande av konsumentbalk

Riksdagen avslår motion 2003/04:L308 i denna del.

6. Lagkostnadskommission

Riksdagen avslår motion 2003/04:L353 yrkande 9.

Reservation 5 (m)

7. Konsumenträtt inom offentlig verksamhet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L292 yrkandena 2 och 3, 2003/04:L343, 2003/04:L351 yrkandena 5 och 6 och 2003/04:L353 yrkande 10.

Reservation 6 (m, fp, kd, c)

8. Konsumenttjänstlagen och avreglerade tjänster

Riksdagen avslår motion 2003/04:L283 yrkande 4.

9. E-handel

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L281, 2003/04:L326 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:T561 yrkande 5.

Reservation 7 (fp)

10. Resegarantisystemet

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L223, 2003/04:L225, 2003/04:L292 yrkande 4 och 2003/04:N337 yrkande 3.

Reservation 8 (m, fp, kd, c)

11. Konsumentvägledning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del, 2003/04:L283 yrkande 1 och 2003/04:L351 yrkandena 9 och 12.

Reservation 9 (fp, kd)

Reservation 10 (v)

Reservation 11 (c)

12. Konsumentorganisationer

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L283 yrkande 3, 2003/04:L308 i denna del, 2003/04:L309 i denna del och 2003/04:MJ432 yrkande 11.

Reservation 12 (fp)

13. Etisk märkning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L309 i denna del och 2003/04:L353 yrkande 12.

Reservation 13 (m)

14. Funktionshindrade konsumenter

Riksdagen avslår motion 2003/04:L351 yrkande 8.

Reservation 14 (fp)

15. Överskuldssättning

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del och 2003/04:L351 yrkande 10.

Reservation 15 (fp, v)

16. Könsdiskriminerande reklam

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L337, 2003/04:L348 och 2003/04:So419 yrkande 1.

Reservation 16 (v)

17. Reklam riktad till barn

Riksdagen avslår motionerna 2003/04:L234 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:L352 yrkandena 2 och 3.

18. Marknadsföring av ekologiskt odlade produkter

Riksdagen avslår motion 2003/04:L256.

Reservation 17 (v)

19. Märkning av djurtestade produkter

Riksdagen avslår motion 2003/04:L270 yrkandena 1 och 2.

Reservation 18 (v)

20. Märkning av hund- och kattskinn

Riksdagen avslår motion 2003/04:MJ405 yrkande 3.

Reservation 19 (v)

21. Märkning av manipulerade fotografier

Riksdagen avslår motion 2003/04:L339.

Reservation 20 (v)

22. Redovisning av omräkningskurs

Riksdagen avslår motion 2003/04:L271.

23. Dolda avgifter

Riksdagen avslår motion 2003/04:L286.

24. Konsumentinformation om bilars bränsleförbrukning

Riksdagen avslår motion 2003/04:L311.

25. Försäljning av sprejburkar

Riksdagen avslår motion 2003/04:L324.

26. Försäljning av butangas

Riksdagen avslår motion 2003/04:L338.

27. Tvistlösning utom domstol

Riksdagen avslår motion 2003/04:L353 yrkande 11.

Reservation 21 (m)

28. Stöldgods

Riksdagen avslår motion 2003/04:L231.

29. S.k. doggybag

Riksdagen avslår motion 2003/04:L241.

Stockholm den 19 februari 2004

På lagutskottets vägnar

Marianne Carlström

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Marianne Carlström (s), Jan Ertsborn (fp), Christina Nenes (s), Hillevi Larsson (s), Tasso Stafilidis (v), Maria Hassan (s), Bertil Kjellberg (m), Rezene Tesfazion (s), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Anneli Särnblad Stoops (s), Henrik von Sydow (m), Niclas Lindberg (s), Johan Löfstrand (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Ingemar Vänerlöv (kd) och Henrik S Järrel (m).

Bakgrund

Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Verksamhet med syfte att på olika sätt stödja konsumenter och stärka deras ställning på marknaden har en lång tradition i Sverige. Konsumentpolitiska riktlinjer har fastställts av riksdagen vid fem tillfällen – första gången år 1972. Därutöver har riksdagen år 1996 och år 2002 lagt fast mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor inom EU och år 1998 ställt sig bakom regeringens förslag till handlingsplan för att nå det år 1995 beslutade miljömålet i konsumentpolitiken.

Nu gällande riktlinjer för det nationella arbetet med konsumentfrågor fastställdes av riksdagen i november 2001 (prop. 2000/01:135, bet. 2001/02:LU2, rskr. 51). Riksdagsbeslutet innebär att de nationella målen för konsumentpolitiken skall vara *att* konsumenternas ställning och inflytande på marknaden skall stärkas (inflytandemålet), *att* hushållen skall ha goda möjligheter att utnyttja sina ekonomiska och andra resurser effektivt (hushållningsmålet), *att* konsumenternas hälsa och säkerhet skall skyddas (säkerhetsmålet), *att* sådana konsumtions- och produktionsmönster skall utvecklas som minskar påfrestningarna på miljön och bidrar till en långsiktigt hållbar utveckling (miljömålet) *samt att* konsumenterna skall ha tillgång till god vägledning, information och utbildning (kunskapsmålet). Målen är likställda och skall vara styrande för såväl det nationella konsumentpolitiska arbetet som för det svenska arbetet inom EU och i andra internationella forum.

I samband med att de nationella målen lades fast godkände riksdagen även regeringens förslag att delmål skall anges för konsumentpolitikens verksamhetsinriktning under perioden 2001–2005 inom ramen för en handlingsplan. Delmålen syftar till att bidra till att de fem övergripande målen uppnås och representerar verksamhetsområden som är särskilt viktiga för konsumenterna. I den då aktuella propositionen redovisade regeringen vilka delmål som, enligt regeringens bedömning, borde gälla och vilka åtgärder som regeringen avsåg att genomföra under respektive delmål. Delmålen gäller bl.a. konsumentvägledningen, ideella organisationers inflytande inom konsumentpolitiken, finansiella tjänster, produktsäkerhet, marknadskontroll, konsumentforskning, etisk märkning och konsumentskyddet på nyligen konkurrensutsatta marknader. I januari 2004 inleddes arbete inom Regeringskansliet i syfte att utarbeta en ny konsumentpolitisk handlingsplan för tiden efter år 2005.

I mars 2002 överlämnade regeringen skrivelsen 2001/02:148 Mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU till riksdagen. I skrivelsen redovisade regeringen sin syn på mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor i EU de kommande fem åren. Vidare behandlades övergripande frågor om bl.a. harmonisering av den konsumenträttsliga

lagstiftningen på EU-nivå, tillsyn och konsumentinflytande. Vad som anfördes i skrivelsen föranledde inga erinringar från riksdagens sida (bet. 2001/02: L U 2 8 , rskr. 305).

Konsumenträttslig lagstiftning

Sedan början av 1970-talet har en lång rad lagar stiftats i syfte att skydda konsumenterna och stärka deras ställning på marknaden. Den konsumenträttsliga lagstiftningen består av dels marknadsrättsliga regler, som syftar till att skydda konsumenternas kollektiva intressen, dels civilrättsliga regler som tar sikte på enskilda rättsförhållanden mellan näringsidkare och konsumenter. Därutöver har även reformer genomförts för att underlätta tvistlösning i konsumenttvister.

Den centrala lagen på marknadsrättens område är marknadsföringslagen (1995:450). Andra viktiga lagar är prisinformationslagen (1991:601) och lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. På det civilrättsliga området kan nämnas konsumenttjänstlagen (1985:716), konsumentköplagen (1990:932) och lagen (1992:1672) om paketresor. EES-avtalet och Sveriges medlemskap i EU har föranlett en hel del ändringar i såväl den civilrättsliga som den marknadsrättsliga lagstiftningen.

Näringslivets egenåtgärder

Som ett viktigt komplement till den konsumenträttsliga lagstiftningen har utvecklats en omfattande verksamhet inom näringslivet med s.k. egenåtgärder. Dessa syftar till att lösa eller förebygga olika konsumentproblem, exempelvis genom branschvisa regler och riktlinjer, undervisning och information om gällande regler. Många branscher har fortlöpande utvecklat olika program för intern reklambevakning, reklamationshantering och tvistlösning. I det sammanhanget bör nämnas att riksdagens utredningstjänst, på utskottets uppdrag, under hösten 2003 har gjort en kartläggning av olika självregleringsorgan inom näringslivet. Kartläggningen, som utgör ett första steg i ett uppföljningsprojekt på området, har redovisats i promemorian Näringslivets självregleringsorgan – en uppföljningspromemoria (dnr 2003:2044). I promemorian finns ett fyrtiotal olika självregleringsorgan beskrivna.

Konsumentpolitiken inom EU

Konsumentpolitiken har fått ökad betydelse inom EU i takt med att samarbetet inom gemenskapen har fördjupats. Det första konsumentpolitiska programmet antogs redan år 1975. Det dröjde dock till mitten av 1980-talet innan arbetet med konkreta konsumentpolitiska åtgärder på gemenskapsnivå började att ta fart på allvar. Genom Maastrichtfördraget, som trädde i kraft hösten 1993, infördes i EG-fördraget dels i artikel 3 en punkt s (numera punkt t) som innebär att gemenskapens verksamhet även skall bidra till att stärka konsumentskyddet, dels i artikel 129a (numera artikel 153) en särskild bestämmelse om konsumentskydd.

Amsterdamfördragets ikraftträdande i maj 1999 tydliggjorde att konsumentpolitiken numera är ett självständigt politikområde inom EU. Enligt den nu gällande lydelsen av artikel 153 skall gemenskapen, för att främja konsumenternas intressen och säkerställa en hög konsumentskyddsnivå, bidra till att skydda konsumenternas hälsa, säkerhet och ekonomiska intressen samt främja konsumenternas rätt till information och utbildning och deras rätt att organisera sig för att tillvarata sina intressen. Dessa mål skall uppnås genom dels åtgärder som syftar till att förverkliga den inre marknaden, dels åtgärder som understöder, kompletterar och övervakar medlemsstaternas politik. Konsumentskyddskraven skall också beaktas vid utformningen och genomförandet av gemenskapens övriga politik och verksamhet.

I det utkast till fördrag om upprättande av en konstitution för Europa, som Europeiska konventet överlämnade till Europeiska rådet i juni 2003, kvarstår den särskilda konsumentskyddsbestämmelsen i artikel 153 oförändrad, dock med den ändringen att den horisontella bestämmelsen om att konsumentskyddskrav skall beaktas när unionens övriga politik och verksamhet utformas och genomförs har omformulerats och flyttats till stadgan om de grundläggande rättigheterna i artikel II-38.

Kommissionen beslutade i maj 2002 ett meddelande med en strategi för det konsumentpolitiska arbetet under tiden 2002–2006, KOM(2002)208. Följande tre mål gäller enligt strategin; en hög gemensam nivå på konsumentskyddet, ett effektivt genomförande av konsumentskyddsbestämmelserna och konsumentorganisationernas deltagande i EU:s politik.

Pågående lagstiftningsarbete inom EU

För närvarande pågår ett omfattande lagstiftningsarbete inom EU på det konsumenträttsliga området. Nämnas bör att kommissionen i oktober 2001 lade fram ett förslag till en förordning angående användandet av säljfrämjande åtgärder på den inre marknaden, KOM(2001)546. Förordningsförslaget innebär en harmonisering av nationell lagstiftning som rör användning och marknadskommunikation av säljfrämjande åtgärder, bl.a. förmånserbjudanden och kombinationserbjudanden. Efter den första läsningen i Europaparlamentet lade kommissionen i oktober 2002 fram ett ändrat förordningsförslag, KOM(2002)585.

Kommissionen överlämnade vidare i juni 2003 ett förslag till direktiv om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden, KOM(2003)356. Syftet med förslaget är att bidra till att den inre marknaden fungerar korrekt och att säkerställa ett högt konsumentskydd. Detta skall ske genom en fullständig harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder. Den centrala bestämmelsen i förslaget är ett generellt förbud mot sådana affärsmetoder, som kompletteras med särskilda bestämmelser om vilseledande och aggressiva affärsmetoder. Direktivförslaget är för närvarande föremål för den första läsningen i Europaparlamentet.

När det gäller tillsynen över efterlevnaden av den konsumenträttsliga lagstiftningen lade kommissionen i juli 2003 fram ett förslag till förordning om samarbete mellan de nationella tillsynsmyndigheter som ansvarar för konsumentskyddslagstiftningen, KOM(2003)443. Innebörden av förslaget är att det skall inrättas ett nätverk av offentliga tillsynsmyndigheter som täcker hela den inre marknaden och som kan vidta åtgärder mot näringsidkare oavsett var konsumenterna befinner sig. Också detta förslag är i dagsläget föremål för den första läsningen i Europaparlamentet.

I sammanhanget bör även påpekas att det sedan några år tillbaka pågår arbete på EU-nivå med en harmonisering av avtalsrätten, ett arbete som även berör den konsumenträttsliga lagstiftningen. Sålunda överlämnade kommissionen i februari 2003 en handlingsplan för att uppnå en mer samordnad avtalsrätt, KOM(2003)68. I handlingsplanen föreslås en rad åtgärder för att bl.a. öka samstämmigheten i gemenskapens regelverk på avtalsrättens område och att främja utarbetandet av standardavtalsklausuler inom hela unionen.

Utskottet övergår därmed till att under skilda rubriker behandla de spørsmål som har aktualiserats i motionerna.

Utskottets överväganden

Mål och inriktning för konsumentpolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller mål och inriktning för det konsumentpolitiska arbetet. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden. Jämför reservationerna 1 (m, fp, kd) och 2 (c).

Motionerna

I motion L353 av Inger René m.fl. (m) förespråkas en annan inriktning av konsumentpolitiken än vad som gäller enligt riksdagens konsumentpolitiska beslut hösten 2001. Motionärerna hävdar att den nuvarande konsumentpolitiken går ut på att genom centralisering skapa ett system där konsumenternas val och intressen kanaliseras genom det offentliga. En sådan politik tar, anför det, makten ifrån de enskilda konsumenterna och ger den till statliga myndigheter och organ. Enligt motionärerna måste en modern konsumentpolitik öka människors utrymme att själva fatta beslut om sin konsumtion och livsstil. Det är viktigt att alla ges möjligheter att hävda sin rätt i ett konkurrensutsatt näringsliv. Detta ställer, anför det, krav på en fungerande marknadsekonomi utan överdrivna regleringar från staten. Regeringens politik kan synas välmenande. I realiteten leder den dock, anser motionärerna, till mer av centralstyrning, mindre konkurrens och högre priser. Genom att centralisera beslutsfattandet och stärka statsbidragsfinansierade organisationer överlåter man enskilda människors ansvar för köp och avtal till staten och dess institutioner. Man skapar, hävdas det, en konstgjord konsumentmakt, samtidigt som varje enskild konsumenters makt minskar. Motionärerna anser att konkurrens är den bästa garantin för att konsumenter får så bra varor och tjänster som möjligt. Den konkurrensutsatta marknaden bör således öka, samtidigt som området för privat näringsverksamhet vidgas. Offentliga monopol bör avvecklas och offentligt ägande i näringsverksamhet minskas. I motionen begärs tillkännagivanden i enlighet med vad som anförts om mål och inriktning för konsumentpolitiken och om vikten av strukturförändringar i konkurrensfrämjande syfte (yrkandena 1 och 3).

Martin Andreasson m.fl. (fp) framhåller i motion L351 marknadsekonomins betydelse för välbefinnande och demokrati. Motionärerna anser att en väl fungerande marknad är den bästa förutsättningen för att tillgodose konsumenternas önskemål om bra produkter till låga priser och god service. Att vårda marknaden är därför den bästa konsumentpolitiska insatsen. Fritt in- och utträde på marknaden, fri prisbildning och fri konkurrens, god information och marknadsvårdande insatser är, anför det, de viktigaste förutsättningarna för en fungerande marknad. Detta gäller även inom den offentligt styrda och

finansierade tjänsteproduktionen. Enligt motionärerna tar en konsumentpolitik som bygger på ett ”ovanifrånperspektiv” ifrån den enskilde konsumenten både inflytande och bestämmanderätt. Därigenom minskar, anføres det, den verkliga konsumentmakten. Konsumentpolitiken bör i stället syfta till att stärka konsumenternas ställning på marknaden och göra dem medvetna om att deras val har betydelse. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av en stärkt konsumentmakt (yrkande 1). Motionärerna anför vidare att effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet är till nytta för konsumenterna och att avregleringar i konkurrensstimulerande syfte bör fortsätta. I motionen begärs ett tillkännagivande om betydelsen av ökad konkurrens på det konsumentpolitiska området (yrkande 2).

I motion L292 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) anføres att konsumentpolitiken aldrig får bli en förmyndarpolitik som passiviserar människors eget ansvarstagande. Den enskilde medborgaren skall få göra sina val och tryggt kunna förlita sig på sin egen kunskap. En tydlig lagstiftning och fungerande marknad är, enligt motionärerna, en förutsättning för att konsumenter skall kunna känna sig trygga om något inte fungerar. Enligt vad som anføres i motionen är en väl fungerande marknad också den bästa förutsättningen för att kunna tillgodose konsumenternas önskemål om bra och säkra produkter till låga priser och med god service. Motionärerna anser att konsumentpolitikens syfte skall vara att stärka konsumentens ställning genom att skapa ökad medvetenhet och kunskap om vilka val man kan göra och konsekvenserna av dessa val så att jämförelser kan göras. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anføres om konsumentpolitikens mål och inriktning (yrkande 1).

Tidigare ställningstaganden

Vad först gäller motion L353 yrkandena 1 och 3 erinrar utskottet om att motionsyrkanden med samma inriktning avstyrktes då nu gällande nationella mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001. Utskottet anförde därvid i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU2 att den svenska konsumentverksamheten har en lång tradition och att den förda politiken vid en internationell jämförelse måste anses ha varit framgångsrik. Utskottet pekade vidare på att flera olika statliga organ inrättats för att hjälpa hushållen att effektivt kunna utnyttja sina resurser och stärka konsumenternas ställning på marknaden. Ett fruktbart samarbete mellan den statliga organisationen och den verksamhet som bedrivs av frivilliga organisationer hade också vuxit fram, samtidigt som det på många områden hade etablerats ett konstruktivt samarbete med näringslivet. Utskottet kunde konstatera att förslagen och bedömningarna i den då aktuella propositionen byggde vidare på denna tradition, och utskottet delade för sin del den grundsyn på konsumentpolitikens inriktning som regeringen gav uttryck för i propositionen. Utskottet framhöll att konsumentpolitiken är en viktig förutsättning för en fungerande marknadsekonomi och att statens uppgift måste vara att skapa de spelregler och att tillhandahålla de marknadsberoende organ som behövs för att upprätthålla

marknadsekonomin. Vidare anfördes att konsumentpolitiken är en del av välfärdspolitiken och att den skall stödja enskilda människor i deras egenskap av konsumenter för att ge dem ett större inflytande och få dem att känna sig trygga på marknaden. Konsumentpolitiken har också, anförde utskottet, ett fördelningspolitiskt inslag i och med att den främjar människors möjligheter att hushålla med sina resurser.

Utskottet har därefter – med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstaganden – vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med samma inriktning som de nu aktuella (se bet. 2001/02:LU18, 2001/02:LU28 och 2002/03:LU9).

Våren 2002 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande med samma innebörd som motion L351 yrkande 2 med hänvisning till att det inte förelåg någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning och inriktningen av regeringens politik på konkurrensområdet (bet. 2001/02:LU28). Riksdagen följde utskottet.

När det sedan gäller motion L351 yrkande 1 avstyrkte utskottet våren 2003 ett motsvarande motionsyrkande i det av riksdagen godkända betänkandet 2002/03:LU9. Utskottet kunde därvid inte finna att det förelåg någon avgörande motsättning mellan motionärerna och regeringens inställning i fråga om marknadsekonomin betydelse på konsumentområdet.

Utskottets ställningstagande

Vad utskottet anfört tidigare i fråga om mål och inriktning för konsumentpolitiken äger alltså giltighet. Utskottet är således inte berett att ställa sig bakom den förändrade inriktning av konsumentpolitiken som förespråkas i motion L353 yrkandena 1 och 3.

När det sedan gäller motionerna L351 yrkandena 1 och 2 samt L292 yrkande 1 kan utskottet inte heller nu finna att det föreligger någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning och inriktningen av regeringens arbete på de konsument- och konkurrensrättsliga områdena. Det saknas därför skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandena.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L292 yrkande 1, L351 yrkandena 1 och 2 samt L353 yrkandena 1 och 3.

Konsumentpolitiken inom EU

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller inriktningen av det svenska arbetet inom EU. Utskottet kan inte se att det föreligger någon motsättning mellan motionsönskemålen och inriktningen av regeringens arbete.

Kommissionens strategi för konsumentpolitiken 2002–2006

Som redovisats inledningsvis beslutade kommissionen i maj 2002 ett meddelande med en strategi för konsumentpolitiken under åren 2002–2006, KOM (2002)208. I meddelandet anger kommissionen tre mål på medellång sikt som skall uppnås genom en rad åtgärder i ett löpande program på kort sikt. Följande tre mål skall gälla enligt kommissionens beslut; en hög gemensam nivå på konsumentskyddet, ett effektivt genomförande av konsumentskyddsbestämmelserna och konsumentorganisationernas deltagande i EU:s politik. Målen syftar, enligt meddelandet, till att bidra till att integrera konsumentfrågor på andra gemenskapspolitiska områden, att se till att konsumenterna får största möjliga nytta av den inre marknaden samt att förbereda EU:s utvidgning. I en bilaga till meddelandet finns ett löpande program för konsumentpolitiken för åren 2002–2006 med en lång rad åtgärder som skall vidtas inom ramen för respektive mål, bl.a. vad gäller produkt- och tjänstesäkerhet, lagstiftning om konsumenternas ekonomiska intressen, konsumentavtalsrätt, finansiella tjänster, tjänster i allmänhetens intresse, konkurrens, elektronisk handel, medlemsstaternas tillsynssamarbete, tvistlösning, stöd till konsumentorganisationer och konsumentutbildning. I september 2003 upprättades inom kommissionen ett arbetsdokument med en översyn av hur strategin hittills har genomförts på nationell nivå och inom EU, SEK(2003)1387.

FN:s riktlinjer för konsumentskydd

FN:s generalförsamling antog den 9 april 1985 riktlinjer för konsumentskydd (resolution 39/248). Riktlinjerna, som syftar till att tillhandahålla ett ramverk för utveckling och utvärdering av konsumentpolitik, anger vissa grundläggande konsumenträttigheter, nämligen rätten att få basbehov tillgodosedda, rätten till säkerhet, rätten till information, rätten att välja, rätten till inflytande, rätten till tvistlösning, rätten till konsumentkunskap och rätten till en hälsosam och långsiktigt hållbar miljö.

Motionen

Kurt Kvarnström m.fl. (s) anför i motion L263 att det är angeläget att FN:s riktlinjer för konsumentskydd inarbetas i riktlinjerna för det europeiska samarbetet. Det gäller, menar motionärerna, att främja hänsynstagandet till konsumentintressena och att ge konsumenterna största möjliga nytta av den inre marknaden. Enligt motionärerna är det angeläget att Sverige fortsätter att driva på de mål som anges i kommissionens konsumentpolitiska strategi och att betona vikten av att konsumenträttslig lagstiftning och konsumentpolitiska beslut efterlevs inom EU. Sverige bör även fortsätta att stödja åtgärder som syftar till ett närmare samarbete mellan medlemsstaternas myndigheter när det gäller marknadsbevakning och kontroll. Vidare bör, framhålls det, konsumentorganisationerna engageras så att konsumentinflytandet ökar i stan-

dardiseringsarbetet. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om att anlägga ett tydligt konsumentperspektiv i genomförandet av EU:s politik.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att de grundläggande rättigheter som anges i FN:s riktlinjer för konsumenträttigheter i huvudsak återfinns i den konsumentpolitiska strategi som kommissionen nyligen har beslutat om. Regeringen har i rådet ställt sig bakom strategin och i den faktapromemoria som överlämnades till riksdagen i juni 2002 särskilt betonat vikten av att konsumentlagstiftning och konsumentpolitiska beslut efterlevs inom EU och förespråkade ett ökat samarbete mellan medlemstaternas myndigheter vad gäller marknadsbevakning och marknads kontroll (FPM 2002/03:28). Regeringen har i faktapromemorian också understrukit det angelägna i att konsumenternas intressen tillvaratas inom alla relevanta politikområden. I sammanhanget bör också framhållas att det av en rapport som finns fogad till kommissionens översyn av det hittillsvarande genomförandet av strategin framgår att regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att genomföra strategin på nationell nivå. Utskottet kan, med hänsyn till vad som nu har sagts, inte se att det föreligger någon motsättning mellan motionärernas uppfattning och inriktningen av regeringens arbete på området. Någon åtgärd med anledning av motion L263 är därmed inte påkallad, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionen.

Utformningen av EU-lagstiftningen

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari förespråkas att Sverige inom EU skall verka för en ökad harmonisering av den konsumenträttsliga lagstiftningen. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. Jämför reservation 3 (fp).

Bakgrund

Sedan 1980-talet har en rad olika rättsakter, huvudsakligen direktiv, beslutats inom EU på det konsumenträttsliga området. Direktiven kan delas in i två huvudgrupper; dels horisontella direktiv med allmänna bestämmelser om exempelvis vilseledande reklam och prismärkning, dels vertikala direktiv som reglerar olika sektorer eller försäljningsmetoder, exempelvis hemförsäljning och avtal om time-share. Vissa av dessa direktiv är utformade som s.k. minimiharmoniseringsdirektiv, vilket innebär att medlemsstaterna är oförhindrade att behålla eller införa regler till konsumenternas fördel utöver vad direktivet föreskriver, så länge bestämmelserna är förenliga med EG-rätten i övrigt. Andra bestämmelser är utformade som harmoniseringsdirektiv som inte kan frångås av medlemsländerna.

Motionen

Martin Andreasson m.fl. (fp) anför i motion L351 att Sverige bör verka mer kraftfullt för att befintlig och kommande konsumenträttslig lagstiftning utformas på ett enkelt och enhetligt sätt. För att uppnå en gemensam marknad som har konsumenternas förtroende måste, menar motionärerna, konsumenträtten harmoniseras ytterligare. Enligt vad som anförs i motionen leder bara det faktum att det förekommer skillnader i den konsumenträttsliga lagstiftningen i EU:s medlemsländer i många fall till ett psykologiskt hinder för konsumenterna att handla i andra länder. Det är således inte skillnaderna i sak, utan det förhållandet att det över huvud taget finns skillnader, som får konsumenter att tveka inför gränsöverskridande handel. Enligt motionärerna bör därför konsumenträtten harmoniseras på en hög och gemensam nivå i större utsträckning än vad som är fallet i dag. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 3).

Tidigare ställningstaganden

Regeringen överlämnade våren 2002 skrivelsen 2001/02:148 Mål och inriktning för det konsumentpolitiska arbetet inom EU till riksdagen. Vad gäller frågan om den framtida utformningen av den konsumenträttsliga lagstiftningen på EU-nivå anförde regeringen att gemensamma regler med hög konsumentskyddsnivå gynnar utvecklingen av en konkurrenskraftig marknad med bredare utbud, större valmöjligheter och ökad prispress. Gemensamma regler gör det dessutom, anfördes det vidare, lättare för konsumenterna att få grepp om sina rättigheter. Att sträva efter gemensamma regler var således angeläget på områden där splittrade nationella regler hindrar utvecklingen av den inre marknaden. Gemensamma regler med hög skyddsnivå blir också viktiga i samband med att den europeiska gemenskapen utvidgas till att omfatta nya länder. Regeringen drog mot den nu redovisade bakgrunden slutsatsen att Sverige bör verka för att ett gemensamt konsumentskydd kommer till stånd inom den gemensamma marknaden så långt det är möjligt och rimligt. Konsumentskyddet skall, anförde regeringen, vara det bästa möjliga, och inriktningen skall vara att uppnå en marknad som är på konsumenternas villkor i lika hög grad som företagens. Fullt ut harmoniserade regler är dock, enligt skrivelsen, inte alltid det mest ändamålsenliga. Frågan om harmoniseringsgrad måste således, på såväl det marknadsrättsliga som det civilrättsliga området, bedömas från fall till fall med hänsyn till det aktuella ämnet för lagstiftning och vad som mest gynnar konsumenternas intressen.

Utskottet ställde sig, i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU 28, bakom den redovisade inriktningen av regeringens arbete och underströk därvid vikten av att regeringen i kommande lagstiftningsarbeten verkar för att konsumentskyddet blir så starkt som möjligt, oavsett om det är fråga om minimiregler eller harmoniserade regler.

Våren 2003 avstyrkte utskottet ett motionsyrkande med samma inriktning som det nu aktuella (bet. 2002/03:LU9). Riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet konstaterade våren 2003 skulle ett bifall till motionsyrkandet innebära ett avsteg från det ställningstagande som riksdagen gjorde vid behandlingen av regeringens skrivelse om mål och inriktning för det svenska arbetet med konsumentfrågor på EU-nivå. Utskottet är inte heller nu berett att ställa sig bakom en sådan förändrad inriktning av regeringens arbete och föreslår därför att riksdagen avslår motion L351 yrkande 3.

Konsumentverket

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på förändringar av verksamheten vid Konsumentverket. Utskottet hänvisar till riksdagens tidigare ställningstagande. Jämför reservation 4 (m, fp, kd).

Bakgrund

Konsumentverket är central förvaltningsmyndighet för konsumentfrågor och har huvudansvaret för att genomföra den statliga konsumentpolitiken. De övergripande målen för myndighetens verksamhet överensstämmer med de fem nationella mål för konsumentpolitiken som riksdagen beslutade om hösten 2001. Konsumentverket har även uppdrag inom energipolitiken och den regionala utvecklingspolitiken. Därutöver har verket också ett s.k. sektorsansvar för konsumentrelaterade miljö- och handikappfrågor. Konsumentombudsmannen (KO) är generaldirektör och chef för verket.

Konsumentverket och KO har tillsyn över ett stort antal lagar, bl.a. marknadsföringslagen, avtalsvillkorlagen, produktsäkerhetslagen, distansavtalslagen och paketreselagen. KO har vidare möjlighet att biträda enskilda konsumenter i tvister om finansiella tjänster och driva ärenden som gäller en grupp konsumenter, s.k. grupptalan, i Allmänna reklamationsnämnden. Till sammans med Allmänna reklamationsnämnden svarar Konsumentverket för rådgivningskontoret Konsument Europa som bl.a. bistår konsumenter vid gränsöverskridande tvister.

För budgetåret 2004 har riksdagen under utgiftsområde 24 Näringsliv anvisat ett anslag till Konsumentverket om 104 464 000 kr (prop. 2003/04:1, utg.omr. 24, bet. NU1).

Motionerna

Enligt vad som anförs i motion L353 av Inger René m.fl. (m) är Konsumentverkets uppgifter alltför omfattande, vilket leder till splittring av verksamheten. Verkets myndighetsuppgifter bör, enligt motionärerna, skiljas från verkets övriga uppgifter. Myndighetsfunktionen bör vidare begränsas till produktkontroll och tillsyn över efterlevnaden av den konsumenträttsliga lagstift-

ningen. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall ges i uppdrag att avyttra förlags- och provtagningsverksamheten vid Konsumentverket (yrkande 5).

I motion L351 av Martin Andreasson m.fl. (fp) understryks vikten av att myndighetsutövningen vid Konsumentverket separeras från uppgiften att genom opinionsbildning företräda konsumenterna på marknaden. En bättre uppdelning av dessa olika uppgifter skulle, menar motionärerna, främja marknadens funktionssätt. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av en renodling av Konsumentverkets myndighetsutövning (yrkande 11).

Tidigare ställningstaganden

Motsvarande motionsyrkanden avstyrktes av utskottet i samband med att nu gällande mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001 (bet. 2001/02: L U 2) . Vad först gäller det spörsmål som tas upp i motion L353 yrkande 5 hänvisade utskottet därvid till sitt principiella ställningstagande i fråga om inriktningen av konsumentpolitiken och det statliga engagemanget på konsumentområdet. När det sedan gäller frågan om renodling av verksamheten vid Konsumentverket, som tas upp i motion L351 yrkande 11, utgick utskottet från att verkets organisation och uppgifter kontinuerligt diskuteras inom ramen för myndighetsdialogen och att regeringen därvid tar de initiativ som kan visa sig vara erforderliga.

Motionsyrkanden med samma inriktning avstyrktes på nytt – med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstagande – våren 2003 i det av riksdagen godkända betänkandet 2002/03:LU9.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner inte skäl att frågå sina tidigare ställningstaganden i fråga om verksamheten vid Konsumentverket. När det gäller de spörsmål som tas upp i motion L351 yrkande 11 utgår utskottet från att dessa kommer att bli föremål för närmare överväganden inom ramen för det nyligen påbörjade arbetet med den konsumentpolitiska handlingsplanen för tiden efter år 2005.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L351 yrkande 11 och L353 yrkande 5.

Införande av konsumentbalk

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på införande av en konsumentbalk. Utskottet hänvisar till att frågan redan har övervägts och därvid avvisats. Jämför särskilt yttrande 1 (v).

Motionen

Christina Axelsson och Eva Arvidsson (båda s) påpekar i motion L308 att konsumentskyddslagstiftningen är spridd på en mängd olika lagar och att en samlad lagstiftning på området skulle underlätta för konsumenterna att ta tillvara sina rättigheter. En sådan lagstiftning skulle även leda till ett ökat konsumentinflytande. I motionen begärs ett tillkännagivande om att all konsumentskyddslagstiftning bör samlas i en konsumentbalk (delvis).

Tidigare överväganden

Frågan om införande av en konsumentbalk övervägdes för tio år sedan av Konsumentpolitiska kommittén. Kommittén pekade i sitt betänkande (SOU 1994:14) Konsumentpolitik i en ny tid, som överlämnades till regeringen i januari 1994, på en rad omständigheter som talade emot införandet av såväl en konsumentbalk som en mindre omfattande konsumentskyddslag, bl.a. att konsumenträtten är ett förhållandevis oenhetligt rättsområde, att reglerna är av mycket blandat slag och att det skulle bli svårt att samordna dem utan att besvärande systematiska brister uppkommer. Strävan efter enhetlig och konsekvent lagstiftning på nationell nivå försvårades även, enligt kommittén, av Sveriges internationella åtaganden, företrädevis EES-avtalet. Därtill kom att införandet av en konsumentbalk skulle kräva stora resurser. Nu angivna nackdelar var, enligt kommittén, så stora att man inte kunde ställa sig bakom tanken på att samla den konsumenträttsliga lagstiftningen i en balk. Däremot framhöll man vikten av att på andra sätt öka tillgängligheten till konsumenträtten, liksom möjligheterna för konsumenterna och näringslivet att få kunskap om och förstå rättsområdet.

Flertalet remissinstanser delade kommitténs bedömning, och i den sedermera återkallade propositionen 1994/95:16 Den framtida konsumentpolitiken anslöt sig även regeringen till kommitténs uppfattning i frågan. I proposition 1994/95:140 Konsumentpolitik i ny tid, som överlämnades till riksdagen i mars 1995, berördes frågan inte alls.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att frågan om införande av en konsumentbalk redan har övervägts och därvid avvisats. De skäl som anförts emot införandet av en sådan balk har, enligt utskottets mening, alltså bärkraft. Vad gäller de gemenskapsrättsliga aspekterna torde skälen emot en konsumentbalk ha accentuerats än mer. Utskottet ser inte anledning att på nytt utreda frågan, och föreslår därför att riksdagen avslår motion L308 i denna del.

Lagkostnadskommission

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari förordas att regeringen skall inrätta en lagkostnadskommission. Jämför reservation 5 (m).

Motionen

I motion L353 av Inger René m.fl. (m) anføres att det nu är hög tid att göra en ny översyn av den konsumenträttsliga lagstiftningen i Sverige. Enligt motionärerna är många lagar om produktsäkerhet, producentansvar och konsumentskydd kloka, bra och angelägna. Regelmassan har dock vuxit betänkligt, vilket gjort det svårt för mindre konkurrenter att utmana etablerade aktörer. Tvingande lagstiftning har alltid, anføres det, ett pris som konsumenterna i slutändan får betala. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall tillkalla en statlig lagkostnadskommission med uppdrag att dels klarlägga konsumentlagstiftningens kostnader för konsumenterna, dels se över behovet av lagstiftningen (yrkande 9).

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan för sin del inte se någon nytta med en sådan kommission som motionärerna förespråkar. Behovet av den i motionen ifrågasatta lagstiftningen har prövats av riksdagen vid behandlingen av varje enskilt lagförslag och att nu överpröva dessa riksdagens ställningstaganden inom ramen för en kommission bör inte komma i fråga. Därtill kommer att stora delar av den konsumenträttsliga lagstiftningen är styrd på EU-nivå. I sammanhanget vill utskottet därutöver peka på det kontinuerliga regelförenklaringsarbete som pågår sedan några år tillbaka inom Regeringskansliet och på myndighetsnivå.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L353 yrkande 9.

Konsumenträtt inom offentlig och avreglerad verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som går ut på att den konsumenträttsliga lagstiftningens tillämpningsområde skall utvidgas till att även omfatta dels offentligt finansierad och styrd verksamhet, dels nyligen avreglerade tjänster. Jämför reservation 6 (m, fp, kd, c).

Bakgrund

Under senare år har alltfler tjänster som tidigare tillhandahållits i offentlig regi utsatts för konkurrens. Verksamheterna har i allt större utsträckning kommit att utföras av privata företag eller av statliga eller kommunala bolag på kommersiell basis. Tendensen har varit densamma över hela Europa. Syftet har varit att rationalisera och effektivisera verksamheten, att bättre ta tillvara resurser och att sänka kostnader. Förändringarna har normalt inte inneburit att staten eller kommunerna har släppt kontrollen över tjänster med allmänt intresse, dock att kontrollen nu sker i andra former.

I kölvattnet av den nu skisserade utvecklingen har aktualiserats frågan hur konsumentintresset skall kunna tillvaratas inom de avreglerade sektorerna. Vidare har diskuterats på vilket sätt man kan stärka ställningen för brukare av de tjänster som alltjämt är föremål för offentlig styrning och finansiering.

Konsumenttjänstlagen

Konsumenttjänstlagen (1985:716) är, enligt 1 §, tillämplig på avtal om tjänster som näringsidkare utför åt konsumenter i fall då tjänsten avser 1. arbete på lösa saker, dock ej behandling av levande djur, 2. arbete på fast egendom, på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker, och 3. förvaring av lösa saker, dock ej förvaring av levande djur. Enligt 1 a § avses med begreppet konsument en fysisk person som handlar huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Med näringsidkare avses en fysisk eller juridisk person som handlar för ändamål som har samband med den egna näringsverksamheten. Näringsidkarbegreppet kan, i linje med vad som gäller även på övriga områden inom konsumenträtten, också omfatta offentliga organ för det fall dessa ägnar sig åt verksamhet av en ekonomisk natur, exempelvis ett kommunalt affärsverk. Är det däremot fråga om arbeten m.m. som utförs som ett led i offentlig förvaltning under sådana förhållanden att det framstår som främmande att tala om att det föreligger ett privaträttsligt förhållande mellan näringsidkare och konsument, är lagen inte tillämplig (jfr prop. 1984/85:140 s. 141).

Konsumenttjänstlagen innehåller bestämmelser om bl.a. uppdragets utförande, näringsidkarens skyldighet att avråda från en tjänst, tillägsarbete, fel i tjänsten, dröjsmål med tjänstens utförande, påföljder vid fel och dröjsmål, skadeståndsskyldighet för näringsidkaren och konsumenten, bestämning av priset för tjänsten, pristillägg, tid för betalning, dröjsmål med betalning, avbeställning av tjänsten och näringsidkarens rätt att kvarhålla föremålet för tjänsten. Lagen är i huvudsak tvingande till konsumentens förmån.

Av 4 § följer att näringsidkaren skall utföra uppdraget på ett fackmässigt sätt samt med tillbörlig omsorg ta tillvara konsumentens intressen och samråda med denne om det behövs. I vissa fall har näringsidkaren en skyldighet att avråda konsumenten från att låta utföra en tjänst. Enligt 9 och 10 §§ är en tjänst att anse som felaktig om resultatet av arbetet inte uppfyller kraven på fackmässighet, resultatet inte stämmer överens med vad som har avtalats, tjänsten har utförts i strid med marknadsförings- och produktsäkerhetslagarna,

resultatet inte stämmer överens med marknadsföring av tjänsten eller om näringsidkaren har underlåtit att lämna vissa upplysningar. Felansvaret enligt konsumenttjänstlagen bygger på att näringsidkaren har ett s.k. resultatansvar, dvs. att näringsidkaren i princip bär risken för att det åsyftade resultatet av tjänsten inte kan överlämnas till beställaren. Näringsidkaren är, enligt 24 §, i dröjsmål med uppdragets utförande om detta inte avslutas inom överenskommen tid eller på den tid som är att anse som normal för den aktuella tjänsten.

För det fall tjänsten är att anse som felaktig har konsumenten, enligt 16 §, rätt att hålla inne betalningen som säkerhet för framtida krav, kräva avhjälpande av felet, erhålla prisavdrag, häva avtalet och erhålla skadestånd för den ekonomiska förlust som kontraktsbrottet har medfört. Ersättning för ideell skada kan däremot inte utgå. Motsvarande påföljder kan, enligt 25 §, komma i fråga vid näringsidkarens dröjsmål.

Som framgår är konsumenttjänstlagens tillämpningsområde begränsat. I praxis tillämpas dock lagen, eller i vart fall de principer som lagen bygger på, analogt även på andra tjänsteområden (se rättsfallet NJA 2002 s. 644 som gäller betalningsskyldigheten för en kursavgift där kursdeltagaren hoppat av kursen efter en tid).

Av rättspraxis följer att en brukare av en tjänst av offentlig natur, exempelvis förskoleverksamhet, kan föra talan i allmän domstol med yrkande om återfående av avgiften under åberopande av brister i tjänsten, såvida rättsförhållandet i den aktuella delen har sådana privaträttsliga inslag att det kan anses föreligga ett ömsesidigt förpliktande avtal (se NJA 1998 s. 656 I).

Produktsäkerhetslagen

I produktsäkerhetslagen (1988:1604), som trädde i kraft den 1 juli 1989, finns bestämmelser som syftar till att motverka att farliga varor och tjänster orsakar person- och egendomsskada. I detta syfte får en näringsidkare åläggas att lämna säkerhetsinformation eller förbjudas att tillhandahålla varor och tjänster. En näringsidkare kan också åläggas att lämna varningsinformation och att återkalla varan. Genom en lagändring, som trädde i kraft den 1 juli 1991, kan en näringsidkare vidare förbjudas att exportera varor. I 3 § föreskrivs att åläggande eller förbud inte får meddelas om det i en annan författning eller i beslut av en myndighet har meddelats särskilda bestämmelser om varan eller tjänsten med samma ändamål som ett åläggande eller förbud enligt lagen skulle fylla. Som exempel på sådana bestämmelser kan nämnas livsmedels- och läkemedelslagstiftningen, kemikalielagstiftningen och fordonslagstiftningen. Ursprungligen omfattade lagen endast varor och tjänster tillhandahållna i näringsverksamhet. År 1996 utvidgades dock lagens tillämpningsområde till att även avse varor som tillhandahålls i offentlig verksamhet (prop. 1995/96:123, bet. LU21, rskr. 211).

Bestämmelser om produktsäkerhet på EU-nivå finns bl.a. i direktiv 2001/95/EG om allmän produktsäkerhet, som antogs av Europaparlamentet och rådet hösten 2001. Direktivet ersätter 1992 års produktsäkerhetsdirektiv

och skall vara genomfört i medlemsstaterna senast den 15 juni 2004. Regeringen beslutade i juni 2002 direktiv till en särskild utredare med uppgift att lämna förslag till hur det nya produktsäkerhetsdirektivet skall genomföras i svensk rätt (dir. 2002:88). Utredningen, som antog namnet 2002 års produktsäkerhetsutredning, redovisade sitt uppdrag i betänkandet (SOU 2003:82) Säkra produkter, som överlämnades till regeringen i september 2003. För närvarande pågår arbete i Regeringskansliet med att utarbeta en proposition med förslag till lagstiftning på området. Enligt uppgift är avsikten att en proposition i ämnet skall överlämnas till riksdagen under våren 2004.

Motionerna

I motion L292 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) anförs att många av de tjänster som betyder mest för medborgarna i vardagen, exempelvis sjukvård, skola och äldreomsorg, är offentligt reglerade och att de således inte omfattas av den konsumentmakt och den konsumenträtt som gäller för andra varor och tjänster. Motionärerna anser att konsumenträttens tillämpningsområde bör utvidgas så att den så långt som möjligt också gäller offentligt producerad och styrd verksamhet. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförs om konsumenträtt vad gäller tjänster (yrkande 2). I samma motion anförs vidare att gränsdragningen mellan offentlig och privat styrd verksamhet numera ofta blir otydlig inom samma verksamhetsområde. Detta innebär, enligt motionärerna, att vissa tjänster kan komma att falla utanför produktsäkerhetslagens tillämpningsområde. Dessutom snedvrids konkurrensen eftersom olika tjänster utsätts för olika typer av granskning. I motionen begärs ett tillkännagivande om att produktsäkerhetslagen skall omfatta även varor och tjänster som tillhandahålls av den offentliga sektorn (yrkande 3).

Martin Andreasson m.fl. (fp) anför i motion L351 att många av de tjänster som betyder mest för medborgarna i vardagen är offentligt producerade eller offentligt styrda. Den konsumentmakt och konsumenträtt som gäller för exempelvis kläder, livsmedel eller semesterresor gäller således inte, hävdas det i motionen, för sjukvård, utbildning, barnomsorg eller äldreboende. Samtidigt är såväl valfrihet som möjlighet att hävda sin rätt mot producenten minst lika viktig på dessa områden. Motionärerna anser att man som "kund" i exempelvis barnomsorg eller äldreboende är helt utlämnad åt politiska eller administrativa beslut om omsorgens utformning. Den enda konsumentmakt som återstår är, anförs det, att delta i allmänna val och hoppas på maktskifte eller att "rösta med fötterna" för det fall det inte finns alternativ på orten. För de flesta är dock detta, menar motionärerna, ett stort steg för att påverka sin situation om exempelvis mathållning, öppettider eller regler för semesterstängt förändras. Motionärerna anser att ett tydligt kontrakt för innehåll och kvalitet i offentligt producerad tjänsteverksamhet där man som enskild brukare har rätt att hävda vissa utlovade villkor vore ett sätt att tillse att den enskilde även i fråga om skattesubventionerad, men avgiftsbelagd verksamhet, har en viss ställning som konsument. Man bör således ha rätt att reklamera kommunala tjänster som hemtjänst, färdtjänst och barnomsorg om man

inte får det man betalar för. Även kvalitetskontrollen måste förstärkas och valmöjligheterna förbättras i den offentliga tjänsteverksamheten. I motionen anförs att brukare av offentliga tjänster i vissa fall har rätt att föra civilrättslig talan. Detta är inte tillräckligt. I stället bör konsumentens rätt att föra talan utvidgas och göras till en självklar del av konsumentens ställning på marknaden. För att stärka konsumenternas ställning på den offentligt finansierade sektorn bör det, enligt vad som föreslås i motionen, göras en översyn av lagstiftningen för att så långt som möjligt ge bl.a. konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen en enhetlig och konkurrensneutral tillämpning på de olika sektorerna av ekonomin. Genom en sådan reform kommer barnfamiljernas möjligheter att välja vad och hur de vill konsumera att öka. Samtidigt får barnfamiljerna bättre förutsättningar att vara självständiga och starka aktörer även inom den offentliga sektorn. I motionen begärs tillkännagivanden i enlighet med vad som har anförts i motionen om konsumenträtt och offentlig verksamhet och att stärka barnfamiljernas ställning på marknaden (yrkandena 5 och 6).

Även Inger René m.fl. (m) anser i motion L353 att konsumentmakten är alltför svag när det gäller offentligt producerade och styrda tjänster. Enligt motionärerna måste det göras en översyn av lagstiftningen för att så långt som möjligt ge bl.a. konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen en enhetlig och konkurrensneutral tillämpning på de olika sektorerna i ekonomin. I motionen anförs att produktsäkerhetslagen inte är konkurrensneutral, vilket är högst otillfredsställande eftersom det innebär en risk för att likartad verksamhet utsätts för olika slags kontroll. Motionärerna anser att regeringen skall ta initiativ till en utredning med syfte att göra den centrala konsumentlagstiftningen tillämplig också på varor och tjänster som är producerade inom den offentliga sektorn. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda (yrkande 10).

I motion L343 av Ulf Holm och Gustav Fridolin (båda mp) förs fram synpunkter med samma inriktning. Motionärerna anför att det i dag finns en mängd olika varor och tjänster inom den offentliga sektorn som erbjuds under former som alltmer liknar vad som förekommer inom den konkurrensutsatta sektorn. Den starka och tydliga gränsdragning som funnits tidigare mellan privat och offentlig verksamhet håller alltså, menar motionärerna, på att suddas ut. Motionärernas grundsyn är, anförs det, att exempelvis sjukvård skall vara offentligt och solidariskt finansierad. Detta betyder dock inte att brukarna inte skall kunna ställa krav på tjänsterna, krav som man tar för givna i det privata näringslivet. Enligt motionärerna har den svenska befolkningen blivit uppfostrad i att det enda sättet att påverka offentliga tjänster är att delta i de allmänna valen. I motionen anförs att det finns många exempel från andra länder på hur man har stärkt brukarinflytandet inom såväl privata som offentliga monopol. Det är, menar motionärerna, nu dags att Sverige höjer blicken för att säkerställa en säker konsumenträtt vid offentlig verksamhet. Motionä-

terna anser att produktsäkerhetslagen och konsumenttjänstlagen måste ändras så att lagarna även omfattar offentligt producerade tjänster och varor. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

I motion L283 av Anita Johansson m.fl. (s) framhålls att alltfler marknader har öppnats för konkurrens under de senaste decennierna och att konsumenterna nu förväntas göra alltfler aktiva val. Men det civilrättsliga konsumentskyddet är fortfarande, hävdas det, oförändrat och möjligheten att få en tvist prövad i Allmänna reklamationsnämnden saknas på flera områden. Motionärerna påpekar att Konsumentpolitiska kommittén 2000 föreslog att konsumenttjänstlagen skulle ses över i syfte att bredda lagens tillämpningsområde till att avse nyttigheter av olika slag, exempelvis el, vatten, gas, telefoni- och Internetabonnemang samt rådgivningsverksamhet. Någon sådan översyn har dock ännu inte kommit till stånd. I motionen begärs ett tillkännagivande om en översyn av konsumenttjänstlagen (yrkande 4).

Tidigare ställningstaganden

Vad först gäller frågan om produktsäkerhetslagens tillämpningsområde erinrar utskottet om att motionsspörsmålet var föremål för överväganden av Produktsäkerhetsutredningen i dess slutbetänkande (SOU 1994:150) Produktsäkerhet i offentlig verksamhet, som överlämnades till regeringen i december 1994. Utredningen ansåg att starka skäl talade för att inte låta tjänster tillhandahållna i offentlig verksamhet omfattas av lagen. Utredningen hänvisade därvid till att en stor del av dessa tjänster har karaktären av myndighetsutövning och att det knappast kunde komma i fråga att låta den typen av tjänster kontrolleras och bli föremål för åtgärder inom ramen för produktsäkerhetslagen. Därutöver framhöll utredningen att det under utredningsarbetet inte hade framkommit att det skulle finnas något behov av att låta lagen bli tillämplig även på tjänster som tillhandahålls inom den offentliga sektorn. Därtill kom att offentliga tjänster i hög grad är föremål för specialreglering, både genom lagar och författningar och myndighetsbeslut på lägre nivå. Produktsäkerhetslagen skulle därmed i vilket fall som helst komma att sättas ur spel i stor utsträckning i fråga om offentliga tjänster.

Regeringen ansåg att övervägande skäl talade mot att låta produktsäkerhetslagen omfatta tjänster på det offentliga området. Något sådant förslag lades därför inte fram (prop. 1995/96:123). Utskottet delade regeringens bedömning och riksdagen följde utskottet (bet. 1995/96:LU21).

Utskottet har därefter vid ett flertal tillfällen avslagit motionsyrkanden med samma inriktning som de nu aktuella (se bl.a. de av riksdagen godkända betänkandena 1995/96:LU26, 1996/97:LU13, 1997/98:LU21, 1998/1999:LU10, 1999/2000:LU5, 2001/02:LU2 och 2002/03:LU9). Utskottet har därvid i huvudsak hänvisat till att sådana offentliga tjänster som det är fråga om i hög grad är föremål för specialreglering och att det inte framkommit något behov av att låta lagen bli tillämplig på tjänster som tillhandahålls inom den offentliga sektorn.

Fråga om den civilrättsliga lagstiftningens tillämplighet på verksamhet inom offentlig sektor berördes av regeringen i den proposition med förslag till nationella mål för konsumentpolitiken som överlämnades till riksdagen i juni 2001 (prop. 2000/01:135). Regeringen konstaterade därvid att civilrättsliga regler fått ökad betydelse inom flera av de offentligt reglerade tjänstområdena genom Högsta domstolens resonemang i rättsfallet NJA 1998 s. 656 I. Detta fick dock inte, menade regeringen, leda till att medborgarperspektivet i den politiska diskussionen gick förlorad. Det vore således olyckligt med en utveckling som betonar konsumentrollen på bekostnad av rollen som medborgare. En vanlig kritik som, enligt vad som anfördes i propositionen, riktas mot begreppet kund eller konsument är att det inte pekar på det medansvar och den delaktighet i tjänsternas utformning som den som tar emot offentliga tjänster har. Den idealtypiske kunden visar således, anfördes det vidare, sitt missnöje genom att byta producent, medan den idealtypiske brukaren påverkar producenten att förbättra den befintliga verksamheten. Även i fråga om tjänster där den offentliga finansieringen numera är begränsad kan det således, enligt regeringen, finnas ett allmänintresse av att diskutera tjänsternas utformning för att tillgodose allas rätt till en viss grundläggande standard. Nivån på denna standard är, framhölls det, en politisk fråga där alla medborgare skall ha rätt att lämna synpunkter.

Vad regeringen anförde i propositionen föranledde inga erinringar från riksdagens sida (bet. 2001/02:LU2).

Våren 2003 avstyrkte utskottet motionsyrkanden med samma inriktning som de nu aktuella. Utskottet hänvisade därvid till de uttalanden som gjordes i samband med att nu gällande mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001 och var för sin del inte berett att ställa sig bakom den då begärda utvidgningen av den civilrättsliga konsumenträtten till att även gälla inom den offentligt reglerade tjänstesektorn (bet. 2002/03:LU9). Riksdagen följde utskottet.

Pågående arbete

Först bör nämnas att regeringen i december 2003 tillkallat en särskild utredare med uppgift att utvärdera de långsiktiga effekterna för konsumenterna, näringslivet, arbetsmarknaden och samhällsekonomin av de regelreformer som gjorts inom tele-, el-, post-, inrikesflyg-, taxi- och järnvägsmarknaderna under 1990-talet (dir. 2003:151). Utvärderingen skall bl.a. belysa konkurrens-, pris- och kvalitetsutveckling samt medborgarservice. I uppdraget ingår att föreslå åtgärder som kan öka de positiva effekterna av genomförda regelreformer. Uppdraget skall redovisas senast den 1 november 2004.

Konsumentverket fick i regleringsbrevet för år 2002 i uppdrag att genomföra systematiska studier av marknader som nyligen öppnats för konkurrens. Studierna skulle genomföras med ett tydligt konsumentperspektiv i samarbete med Konkurrensverket och övriga berörda sektorsmyndigheter. Som ett led i genomförandet av uppdraget har Konsumentverket, Konkurrensverket samt Post- och telestyrelsen utarbetat rapporten *Konsekvenser för konsumenterna*

av nyligen konkurrensutsatta marknader – telemarknaden, som överlämnades till regeringen i december 2003. I rapporten föreslås bl.a. att konsumenttjänstlagens tillämplighet på kommunikationsrelaterade tjänster bör bli föremål för överväganden. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Frågan om konsumentskyddet inom kollektivtrafiken har vidare varit föremål för överväganden inom ramen för Kollektivtrafikkommittén (dir. 2001:1). Kommittén har i slutbetänkandet (SOU 2003:67) Kollektivtrafik med människan i centrum, som överlämnades till regeringen i juni 2003, föreslagit lagstiftning i syfte att stärka konsumentskyddet vid utnyttjande av kollektivtrafik.

I maj 2001 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppgift att göra en bred översyn av organisationen och lagstiftningen inom järnvägssektorn (dir. 2001:48). I uppdraget ingick bl.a. att med utgångspunkt i konsumentintresset analysera möjliga utvecklingsvägar för såväl person- som godstrafiken på järnväg. Uppdraget redovisades i bl.a. huvudbetänkandet (SOU 2003:104) Järnväg för resenärer och gods, som överlämnades till regeringen i slutet av november 2003. I betänkandet föreslås bl.a. införandet av en transportslagsövergripande lag om ersättning m.m. vid transport av passagerare, en s.k. resevillkorlag. Lagen skall, enligt förslaget, innehålla bestämmelser om information, service och ersättning vid transport av passagerare. I lagen skall ansvaret för de olika transportörerna preciseras, liksom deras ansvar gentemot resenärerna.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har givetvis ingen annan uppfattning än motionärerna när det gäller önskvärheten av att brukarnas ställning i fråga om offentligrättsligt reglerade tjänster stärks. Enligt utskottets mening är emellertid den av motionärerna förordade ordningen – att göra den konsumenträttsliga lagstiftningen mer eller mindre direkt tillämplig inom offentligt reglerad verksamhet – knappast någon framkomlig väg. Vad först gäller konsumenttjänstlagen erinrar utskottet om att lagens tillämplighet bygger på den grundläggande förutsättningen att det föreligger ett privaträttsligt eller civilrättsligt avtal mellan en näringsidkare och en konsument om utförande av en tjänst som tillhandahålls i fri konkurrens på marknaden. Ett sådant motsvarande rättsförhållande och avtal föreligger inte mellan exempelvis en patient och ett landsting i fråga om sjukvård. Konsumenttjänstlagen är vidare utformad för hantverks- och förvaringstjänster och utskottet har för sin del svårt att se hur exempelvis lagens fel- och dröjsmålsregler samt påföljdssystem över huvud taget skulle kunna bli direkt tillämpliga vid prövning av ärenden rörande exempelvis felbehandling av patienter inom sjukvården och bristfällig skolutbildning. Enligt utskottets mening är den av motionärerna förordade ordningen således inte en framkomlig väg i syfte att stärka den enskildes ställning och utskottet kan inte ställa sig bakom förslaget.

När det sedan gäller produktsäkerhetslagens tillämplighet på offentliga tjänster finner utskottet inte skäl att i dag ändra uppfattning i frågan. Som redovisats tidigare har dock regeringen till våren 2004 aviserat en proposition med förslag till en ny produktsäkerhetslag. Skulle det under det pågående beredningsarbetet visa sig att det finns skäl att på nytt överväga frågan om en utvidgning av lagens tillämpningsområde, förutsätter utskottet att regeringen tar initiativ till sådana överväganden. I sammanhanget bör dock påpekas att ingen av de remissinstanser som yttrat sig i det pågående lagstiftningsärendet förespråkade en sådan utvidgning.

Med anledning av vad som anförts i någon av de aktuella motionerna om att brukare av offentliga tjänster enbart skulle vara utelämnade åt politiker och tjänstemän vill utskottet peka på, utan att gå in på detaljer, att det finns såväl speciallagstiftning till skydd för brukarna som en rad olika myndigheter och organ som har till uppgift att utöva tillsyn och att pröva anmälningar om fel har begåtts. Kommunala beslut kan vidare angripas genom såväl kommunal- som förvaltningsbesvär. Därtill kommer den tillsyn som Riksdagens ombudsmän och Justitiekanslern utövar samt den skadeståndsskyldighet som kan följa enligt 3 kap. 2 och 3 §§ skadeståndslagen (1972:207).

I sammanhanget vill dock utskottet därutöver peka på det utvecklingsarbete som sedan några år tillbaka bedrivits inom Svenska Kommunförbundet och vissa kommuner med införande av kvalitetsgarantier och klagomålshantering. Att man på detta sätt anlägger ett konsumenträttsligt perspektiv när det gäller offentligrättsligt reglerade tjänster kan utifrån lagutskottets utgångspunkter inte anses annat än positivt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L292 yrkandena 2 och 3, L343, L351 yrkandena 5 och 6 samt L353 yrkande 10.

När det sedan gäller frågan om konsumenttjänstlagens tillämplighet på avreglerade och konkurrensutsatta tjänster, erinrar utskottet om att Konsumentpolitiska kommittén i sitt slutbetänkande (SOU 2000:29) Starka konsumenter i en gränslös värld föreslog att konsumenttjänstlagen skulle ses över i syfte att bredda lagens tillämpningsområde till att omfatta även nyttigheter som el, vatten, gas och telefoni. Som påpekas i motionen har någon sådan samlad översyn av konsumenttjänstlagen inte kommit till stånd. Däremot har konsumentskyddet stärkts sektorsvis på en rad olika tjänsteområden. Som exempel kan därvid nämnas lagen (2003:862) om finansiell rådgivning till konsumenter och konsumentskyddsreglerna i 11 kap. ellagen (1997:857). Vidare bör erinras om att regeringen i december 2003 har överlämnat en proposition till riksdagen med förslag till ny prisinformationslag (prop. 2003/04:38). Den föreslagna lagen innebär bl.a. en utvidgning av skyldigheten att lämna prisinformation till ytterligare tjänsteområden. Som redovisats i det föregående pågår också berednings- och utredningsarbete bl.a. när det gäller transporter och elektronisk kommunikation som syftar till att stärka skyddet för konsumenterna.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan konstateras att det redan har vidtagits en rad lagstiftningsåtgärder och att det dessutom pågår utrednings- och beredningsarbete som ligger helt i linje med motionsönskemålet. Utskottet är i dagsläget inte berett att ställa sig bakom motionärens önskemål om en översyn av konsumenttjänstlagen. Däremot förutsätter utskottet att motionsspörsmålet kommer att aktualiseras inom ramen för det kommande arbetet på området.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L283 yrkande 4.

E-handel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på olika åtgärder som gäller konsumentskyddet vid e-handel. Utskottet anser att det inte föreligger någon motsättning mellan motionsönskemålen och inriktningen på regeringens arbete. Jämför reservation 7 (fp).

Bakgrund

Under senare år har en rad lagstiftnings- och andra åtgärder vidtagits i syfte att främja utvecklingen av elektronisk handel. Rättsliga frågeställningar som därvid har uppmärksamats har bl.a. gällt ingående av avtal på elektronisk väg, lagval, marknadsföring på Internet, säkra betalningsformer, elektroniska signaturer och personlig integritet.

Vad särskilt gäller lagstiftning på EU-nivån kan nämnas direktiv (97/7/EG) av den 20 maj 1997 om konsumentskydd vid distansavtal (distansavtalsdirektivet), direktiv (1999/93/EG) av den 13 december 1999 om ett gemenskapsramverk för elektroniska signaturer, direktiv (2000/46/EG) av den 18 september 2000 om rätten att starta och driva affärsverksamhet i institut för elektroniska pengar samt om tillsyn över sådan verksamhet (direktivet om elektroniska pengar), direktiv (2000/31/EG) av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden (e-handelsdirektivet) och direktiv 2002/65/EG av den 23 september 2002 om distansförsäljning av finansiella tjänster till konsumenter.

I den s.k. Romkonventionen, som ingicks mellan EG:s dåvarande medlemsländer den 19 juni 1980, finns konsumentskyddsregler som är tillämpliga i lagvalssituationer, som bl.a. innebär att konsumentens hemlands lagstiftning under vissa förutsättningar skall vara tillämplig i en tvist. För närvarande pågår arbete som syftar till att göra om konventionen till en EU-förordning. Inom ramen för det arbetet överlämnade kommissionen i januari 2003 en grönbok i ämnet, KOM(2002)654.

Motionerna

I motion L281 av Göte Wahlström m.fl. (s) framhålls att e-handeln visserligen är väl etablerad i Sverige, men att många konsumenter alltfjämt känner oro vid handel på Internet, bl.a. vad gäller frågor kring betalning och tillämplig lag. Det är, anför det i motionen, viktigt att betalningar över nätet är säkra och att konsumentskyddslagstiftningen i konsumentens hemland gäller även vid köp från företag i andra länder. I motionen framhålls också betydelsen av information om vad som gäller vid elektronisk handel. Sådan information kan, enligt motionärerna, med fördel spridas med hjälp av konsumentorganisationerna. Motionärerna begär ett tillkännagivande om behovet av konsumentskydd och konsumentinformation vid elektronisk handel.

Christer Winbäck (fp) anser i motion L326 att det bör införas ett nationellt elektroniskt id-kort för alla medborgare. Ett sådant id-kort skulle, enligt motionären, öka möjligheterna att på ett tryggt sätt använda IT-lösningar vid bl.a. bankärenden och e-handel. Enligt motionären bör det anges i direktiven till den s.k. 24-timmarsdelegationen att delegationen särskilt skall beakta möjligheten av att skyndsamt införa ett elektroniskt id-kort. I motionen begärs tillkännagivanden i enlighet med det anförda (yrkandena 1 och 2).

I motion T561 påpekar Eva Flyborg m.fl. (fp) att det finns en rad konsumentfrågor av utpräglad IT-karaktär som ingen offentlig myndighet tar ett helhetsgrepp om. Motionärerna anser att det därför finns ett behov av en särskild servicemyndighet för IT-frågor. Verksamheten bör vara tidsbegränsad för att senare införlivas i Konsumentverket. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av ett bättre konsumentstöd på IT-området (yrkande 5).

Pågående arbete

År 1999 inrättade Ämbetsmannakommittén för näringsfrågor inom Nordiska ministerrådet en ad hoc-arbetsgrupp för elektronisk handel och andra IT-frågor. Arbetsgruppens syfte är att säkra vidareutvecklingen av det nordiska samarbetet med avseende på elektronisk handel från ett konsument- och näringspolitiskt intresse. Ett övergripande mål är att konsumenterna skall känna tillit till e-handel. Arbetsgruppens arbete har resulterat i en rad rapporter i ämnet. År 2003 påbörjades arbete med att utarbeta en nordisk e-handelsstrategi. Strategin skall fokusera på att identifiera utmaningar och problem för näringsliv och konsumenter. Målet är att behandlingen av dessa problem skall resultera i slutsatser och rekommendationer för det statliga engagemanget på området i de nordiska länderna. Under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet år 2003 anordnades en workshop i ämnet i syfte att förankra och kvalitetssäkra e-handelsstrategin. Tanken är att strategin skall färdigställas under år 2004.

Post- och telestyrelsen har vidare på regeringens uppdrag tagit fram flera rapporter som rör olika frågeställningar kring e-handel. I rapporten E-handel – fem förutsättningar (2003:43) diskuteras olika förutsättningar för främjandet av e-handel, nämligen bredband, säkerhetsinfrastruktur, betaltjänster, fysiska leveranser samt tillit och säkerhetsmedvetenhet och pekas på olika sätt för

staten att påverka förutsättningar och undanröja hinder på området. Post- och telestyrelsen har vidare haft regeringens uppdrag att analysera användningen av elektronisk identifiering med angränsande områden. Syftet med uppdraget är att uppmärksamma regeringen på om det finns hinder mot en ökad användning av elektronisk identifiering och lägga fram förslag till åtgärder för att undanröja dessa hinder. Delrapporten Användningen av elektronisk identifiering (2003:35) överlämnades till regeringen i september 2003, och uppdraget skall slutredovisas under våren 2004.

Slutligen bör erinras om att regeringen i december 2000 gav Riksskatteverket i uppdrag att under ett inledningsskede ha ett sammanhållande ansvar för administrationen av certifikat för elektronisk identifiering och elektroniska signaturer inom statsförvaltningen (SAMSET-projektet). Vid årsskiftet 2001/2002 tecknade Statskontoret ett ramavtal med ett antal leverantörer av om att kunna förse medborgarna med elektroniska id-handlingar. Avtalen bygger på SAMSET-projektets rekommendationer. Leverantörerna skall på olika sätt kunna förse medborgare med en e-legitimation som skall kunna användas vid kommunikation med alla offentliga organ och även mot de privata företagen som väljer att acceptera en sådan legitimation.

Utskottets ställningstagande

E-handeln har under senare år vuxit fram som ett av de potentiellt mest betydelsefulla användningsområdena för den moderna informationstekniken. Handeln över Internet skapar nya affärsmöjligheter och bidrar till lägre administrationskostnader. Varor och tjänster kan köpas, säljas och marknadsföras på nya sätt, med nya affärsmodeller och på nya marknader. Företag och privatpersoner ges omedelbar tillgång till en stor del av världsmarknaden. Som utskottet framhållit tidigare (se bet. 2002/03:LU9) har dock e-handelns stora potential ännu inte kommit att utnyttjas fullt ut av konsumenterna. Ett skäl till detta är att många konsumenter fortfarande känner oro och osäkerhet inför e-handel, bl.a. vad gäller frågor som vilket lands lag som är tillämplig om det uppstår en tvist, om betalningen sker på ett säkert sätt och hur personuppgifter som lämnas på nätet hanteras. Som framhålls av motionärerna är således ett gott konsumentskydd en viktig faktor för att främja utvecklingen av den elektroniska handeln.

Utskottet kan för sin del inte se att regeringen skulle ha någon annan uppfattning i denna fråga än vad som kommer till uttryck i motionerna. I skrivelsen 2001/02:148 Mål och inriktning av det svenska arbetet med konsumentfrågor på EU-nivå som regeringen överlämnade till riksdagen våren 2002 anfördes således, utan erinran från riksdagens sida, att inriktningen bör vara att Sverige noga skall följa den praktiska tillämpningen av den gemenskapslagstiftning som rör konsumenternas intressen i samband med elektronisk handel och verka för ett utökat administrativt samarbete i Europa och globalt i dessa frågor. Vidare anfördes att konsumentskyddet vid elektronisk handel bör ligga på samma nivå som vid traditionell handel. Vad särskilt gäller frågan om tillämplig lag i gränsöverskridande konsumenttvister underströk utskottet

vikten av att regeringen, i linje med vad som utlovats i den då aktuella skrivelsen, verkar för att konsumentskyddsaspekterna beaktades noga i det vid den tidpunkten aviserade arbetet med att revidera Romkonventionen och att konventionens bestämmelser inte förändras i en sådan riktning att konsumentskyddet försämrats (bet. 2001/02:LU28). Som redovisats inledningsvis har den aviserade revideringen av Romkonventionen nu inletts. Utskottet har med tillfredsställelse erfarit att regeringen, i det yttrande över kommissionens grönbok som överlämnades till kommissionen i september 2003, framhållit att det är ett svenskt intresse av högsta prioritet att revideringen innebär en förstärkning av konsumentskyddet.

Mot bakgrund av vad som nu har redovisats kan utskottet inte finna annat än att det råder en bred samsyn vad gäller vikten av ett gott konsumentskydd vid elektronisk handel. Vidare pågår arbete som ligger väl i linje med motionsönskemålen. Utskottet är inte berett att i detta sammanhang förorda inrättandet av en särskild IT-myndighet eller ändrade direktiv för 24-timmarsdelegationen, men utgår från att regeringen tar frågorna under övervägande, om behov därav skulle uppkomma i det fortsatta arbetet på området.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L281, L326 och T561 yrkande 5.

Resegarantisystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör utformningen av resegarantisystemet. Jämför reservation 8 (m, fp, kd, c).

Bakgrund

Den första resegarantilagstiftningen, lagen den 9 juni 1967 om ställande av säkerhet vid sällskapsresa till utlandet, trädde i kraft den 1 juli 1967 (prop. 1967:106, 3LU42, rskr. 295). Lagen ersattes den 1 juli 1972 av den nu gällande resegarantilagen (1972:204) (prop. 1972:92, bet. NU 30, rskr. 193). Resegarantilagen har till syfte att ge konsumenter på reseområdet ett skydd mot förluster som en researrangörs betalningsinställelse eller betalningsoförmåga kan medföra. För att åstadkomma detta skydd skall de företag som anordnar eller förmedlar resor som omfattas av resegarantilagen ställa säkerhet för sin verksamhet hos Kammarkollegiet. Om inte Kammarkollegiet medger annat skall säkerheten bestå av en betalningsutfästelse, utfärdad av bank eller försäkringsbolag, som fullgörs vid anfordran. Säkerheten skall vid varje tillfälle motsvara ett reseföretags totala ekonomiska åtaganden gentemot resenären. Varje företag svarar således för sig självt. Säkerheten får tas i anspråk för att betala tillbaka pengar som betalats för en resa som omfattas av garanti enligt lagen och som blir inställd eller av annan anledning inte blir av.

När det gäller resor som har påbörjats men inte slutförts får säkerheten tas i anspråk för resenärens uppehälle under resan, återresa och skälig ersättning för de förmåner resenären gått miste om genom att resan avkortats. Kammarkollegiet får, om särskilda skäl föreligger, efterge krav på säkerhet.

De resor som omfattas av resegarantilagen är paketresor enligt lagen (1992:1627) om paketresor. För att utgöra en paketresa måste ett arrangemang innehålla minst två av följande moment, nämligen 1) transport, 2) inkvartering eller 3) en annan turisttjänst som utgör en väsentlig del av arrangemanget, men som inte är direkt knutet till transport eller inkvartering. Genom en ändring i resegarantilagen, som trädde i kraft den 1 januari 2003 (prop. 2001/02:138, bet. LU24), utvidgades skyldigheten att ställa säkerhet till att även omfatta den som annat än tillfälligtvis säljer eller marknadsför dels resor som består av separata transport- och inkvarteringstjänster som sammantagna uppvisar väsentlig likhet med en paketresa, dels resor som består av transporter och utbildningsvistelser med inkvartering i form av boende i en värdfamilj, även om inkvarteringen är kostnadsfri.

Lagstiftning inom EU

Resegarantilagen och paketreselagen genomför i svensk rätt rådets direktiv 90/314/EEG av den 13 juni 1990 om paketresor, semesterpaket och andra paketarrangemang, det s.k. paketresedirektivet. Bestämmelser om ställande av säkerhet finns i artikel 7, där det föreskrivs att den arrangör eller återförsäljare som är part i avtalet skall visa att han, i händelse av obestånd, har tillräcklig säkerhet för återbetalning av erlagda belopp och hemtransport av konsumenten.

Som framgår ger artikel 7 inte några direkta anvisningar om vilka medel den nationella lagstiftaren skall använda för att vid genomförandet av direktivet uppnå det konsumentskydd som direktivet föreskriver. Runtom inom EU har också olika tillvägagångssätt använts för att implementera direktivet i denna del. Det går att urskilja fyra metoder, nämligen *säkerhetskonstruktionen*, som innebär att resenärernas anspråk tillgodoses genom utnyttjande av individuella betalningsutfästelser, *fondkonstruktionen*, där resenärernas anspråk hanteras av en obligatorisk eller frivillig fond som är kollektivt finansierad av reseföretagen, *försäkringskonstruktionen*, som innebär att resenärernas anspråk hanteras av den som har meddelat en försäkring eller liknande arrangemang till förmån för resenärerna och slutligen *förvaltarkonstruktionen*, vilken går ut på att resenärernas anspråk tillgodoses genom utnyttjande av penningmedel som resenärerna har deponerat hos tredje man. Det förekommer även kombinationer av dessa olika system.

Enligt vad som anges i kommissionens strategi för konsumentpolitiken 2002–2006 avser kommissionen att under år 2004 lägga fram förslag till ändringar i direktivet i syfte att uppdatera det och att stärka konsumentskyddet på området.

Motionerna

Helena Bargholtz (fp) anser i motion L223 att det nuvarande resegarantisystemet drabbar små reseföretag orättvist eftersom de måste få fram orimligt stora belopp, ofta genom banklån, för att finansiera säkerheten. Inte minst gäller detta, enligt vad som anförs i motionen, de gotländska turistföretagen, men även företag inom fjällturismen. Motionären anser att det måste utarbetas ett alternativt system för resegarantier och att utgångspunkten för detta arbete kan vara den fondlösning som förekommer i flera nationella resegarantisystem. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av en snabb utredning av ett alternativt resegarantisystem.

I motion L292 av Yvonne Andersson m.fl. (kd) framförs liknande synpunkter. Motionärerna pekar särskilt på de fondlösningar som finns i andra länder och begär ett tillkännagivande om att regeringen omgående skall tillföra en utredning med uppgift att se över resegarantilagstiftningen och att de mindre företagens situation därvid beaktas särskilt (yrkande 4).

Också Yvonne Ångström m.fl. (fp) kritiserar i motion N337 resegarantisystemets utformning vad gäller kravet på ställande av säkerhet. Motionärerna anser att systemet snedvrider konkurrensen till storföretagens fördel och småföretagens nackdel. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av att skyndsamt utreda ett konkurrensneutralt system för resegarantier (yrkande 3).

Lilian Virgin och Christer Engelhardt (båda s) tar i motion L225 upp konsekvenserna av 2002 års utvidgning av resegarantilagens tillämpningsområde till att även avse separata transport- och inkvarteringstjänster som sammantaget uppvisar väsentlig likhet med en paketresa. Motionärerna anför att Kammarkollegiet har tolkat lagstiftningen på så sätt att det föreligger skyldighet att ställa säkerhet då båttransport och stugvistelse bokas vid samma tillfälle. Lagstiftningen är således inte konkurrensneutral eftersom reseföretag på Gotland missgynnas, jämfört med reseföretag på exempelvis Öland. Enligt motionärerna kan detta inte ha varit lagstiftarens mening. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att resegarantilagen skall ändras på så sätt att den blir konkurrensneutral.

Tidigare överväganden

Frågan om den närmare utformningen av resegarantisystemet har varit föremål för överväganden vid ett flertal tillfällen under de senaste decennierna. Sålunda tillsattes år 1977 en utredning, Resegarantilagutredningen, med uppgift att se över resegarantilagen. Bakgrunden var den kritik som garantisystemet hade utsatts för, bl.a. att systemet var ekonomiskt betungande för reseföretagen. I sitt betänkande, Ny resegarantilag (Ds H 1980:7), föreslog utredningen ändrade former för ställande av säkerhet. För att minska de totala säkerheterna och därmed kostnaderna för systemet föreslog Resegarantilagutredningen ett garantisystem med säkerheter i form av dels en individuell del för varje företag, dels en kollektiv del. För den kollektiva delen föreslogs att en statlig fond skulle inrättas som skulle finansieras med avgifter från

reseföretagen. Resegarantilagutredningens förslag om ändringar i garantisystemets uppbyggnad genomfördes inte. Regeringen ansåg att det inte var lämpligt med ett system där staten ytterst skulle kunna tvingas till ekonomiska insatser. Vidare ansåg man från både principiella och praktiska utgångspunkter att det inte var lämpligt att vid sidan av ett system med individuella säkerheter bygga ut administrationen med en ny statlig fond (prop. 1984/85:214). Riksdagen hade ingen annan uppfattning (bet. LU 1985/86:2).

År 1993 tillsattes inom dåvarande Civildepartementet en arbetsgrupp med uppgift att se över resegarantilagen. I uppdraget ingick att lägga fram ett förslag till garantisystem som skulle vara enkelt att administrera, konkurrensneutralt och ge konsumenterna en hög skyddsnivå till låga kostnader. Uppdraget redovisades i promemorian Nya former för resegarantier (Ds 1994:109). Som alternativ till det gällande systemet diskuterade arbetsgruppen en kombination av individuell och gemensam säkerhet i form av en fond samt olika typer av försäkringar. Vidare diskuterades en uppmjukning av garantisystemet så att garantier skulle kunna ställas på flera olika sätt. Arbetsgruppen kom fram till att en kombination av individuell och gemensam säkerhet i form av en fond var lämpligast. Förslaget innebar att en individuell säkerhet skulle ställas med 100 000 kr av alla arrangörer av paketresor och återförsäljare av utländska arrangörers paketresor. Vidare skulle arrangörer och återförsäljare betala in ett belopp per resa till en gemensam fond. Fondmedlen skulle enligt förslaget tas i anspråk endast om den individuella säkerheten inte räckte till. Mot bakgrund av de synpunkter som framkom vid remissbehandlingen av arbetsgruppens promemoria gjordes inom Civildepartementet en bearbetning och komplettering av förslaget. Det nya förslaget innebar dels att det skulle ställas en individuell säkerhet motsvarande den grundsäkerhet som fanns enligt gällande system, dels att en gemensam säkerhet skulle byggas upp genom avgifter från arrangörer och återförsäljare beräknad på den tilläggssäkerhet som fastställdes enligt gällande system.

Förslaget övervägdes av regeringen våren 1996 i proposition 1995/96:182 Stärkt konsumentskydd i resegarantilagen. Regeringen konstaterade att det fanns skäl såväl för som mot den föreslagna lösningen. Vid en avvägning av de synpunkter som framkommit i ärendet stannade regeringen dock till slut för att inte föreslå någon ändring av systemet. Regeringen förklarade emellertid att man avsåg att följa utvecklingen inom resebranschen och att man var beredd att på nytt överväga garantisystemet om det behövdes.

Sådana överväganden kom till stånd inom ramen för Resegarantilagutredningens arbete. Uppdraget redovisades i december 1999 i betänkandet (SOU 1999:140) Ett nytt resegarantisystem. Utredningen analyserade det nuvarande systemet, övervägade alternativa lösningar och kom fram till att den gällande säkerhetskonstruktionen även fortsättningsvis borde vara huvudalternativet. Utredningen pekade i det sammanhanget på vissa problem som var förknippade med en fondlösning, bl.a. risken för att fonden snabbt töms på medel vid ett stort reseföretags konkurs och att en fondlösning skulle kunna komma att innebära ett ökat ekonomiskt åtagande för staten.

Utredningens förslag behandlades våren 2002 i propositionen 2001/02:138 Utökad resegaranti för konsumenter. Enligt regeringens uppfattning hade det inte framkommit någon omständighet som utgjorde skäl för att lägga fram något förslag till ändring av garantisystemet.

I samband med riksdagsbehandlingen av propositionen framfördes kritik från flera organisationer för mindre företag inom resebranschen mot den nuvarande utformningen av resegarantisystemet. Organisationerna förordade införandet av någon form av fondlösning i stället för den nuvarande säkerhetslösningen.

Utskottet konstaterade i sitt av riksdagen godkända betänkande 2001/02:LU24 att de framförda synpunkterna låg utanför det då aktuella lagstiftningsärendet, varför dessa mer principiella och övergripande frågor inte kunde bli föremål för närmare överväganden. Utskottet utgick dock från att regeringen i ett kommande uppföljnings- och utvärderingsarbete rörande de då aktuella lagändringarna skulle beakta den framförda kritiken och synpunkterna, särskilt i frågan om nuvarande resegarantisystem skulle missgynna de mindre researrangörerna.

Utskottets ställningstagande

När nu frågor om resegarantisystemets utformning på nytt är föremål för behandling i riksdagen vidhåller utskottet alltjämt sin tidigare uppfattning. Utskottet utgår således från att 2002 års ändringar i resegarantilagen blir föremål för en utvärdering och att de spörsmål som tas upp i motionerna därvid kommer att aktualiseras utan något formellt tillkännagivande från riksdagens sida. För att en utvärdering skall vara meningsfull krävs, enligt utskottets mening, att lagstiftningen har varit i kraft i varje fall något eller några år. Tiden är således ännu mogen för någon närmare och principiell utvärdering. Vad särskilt gäller den fråga som har aktualiserats i motion L225 kan inte uteslutas att 2002 års lagändringar kan ha fått icke avsedda effekter i konkurrenshänseende. Utskottet ser det som angeläget att regeringen noga följer utvecklingen och att frågan ges hög prioritet i det kommande utvärderingsarbetet.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motionerna L223, L225, L292 yrkande 4 och N337 yrkande 3.

Konsumentvägledning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motioner med krav på uttalanden som gäller konsumentvägledning. Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. Jämför reservationerna 9 (fp, kd), 10 (v) och 11 (c).

Kommunal konsumentverksamhet

Kommunal konsumentvägledning förekommer i dag i omkring 260 av landets 290 kommuner. Verksamheten är frivillig och varierar från kommun till kommun i fråga om innehåll, omfattning och organisation. Det förekommer att kommuner på olika sätt samarbetar och har gemensam konsumentvägledning. Inom ramen för den kommunala konsumentvägledningen kan förekomma dels direktrådgivning, dvs. efterfrågestyrd information om konsumentlagar, stöd vid tvister, ekonomiska råd och köpråd direkt till enskild konsument, dels långsiktigt förebyggande arbete, dvs. marknadsbevakning och kontakter med och information till skolor, näringsliv och organisationer.

Vid sidan av konsumentvägledningen är kommunerna, enligt 1 § första stycket skuldsaneringslagen (1994:334) skyldiga att inom ramen för socialtjänsten eller på annat sätt lämna råd och anvisningar till skuldsatta personer, s.k. budget- och skuldrådgivning.

Rådgivningsbyråer på nationell nivå

Utöver den kommunala konsumentverksamheten har på nationell nivå inrättats olika självständiga rådgivningsbyråer. Konsumenternas försäkringsbyrå, bildad 1979, och Konsumenternas Bank- och finansbyrå, som startade 1994, drivs i form av stiftelser. I maj 2002 inrättades Elrådgivningsbyrån, vars syfte är att stärka konsumenternas ställning på elmarknaden. Elrådgivningsbyrån är en självständig rådgivningsbyrå som finansieras av branschen och Energimyndigheten. Huvudmän är Konsumentverket, Energimyndigheten och branschorganisationen Svensk energi.

Motionerna

Anita Johansson m.fl. (s) framhåller i motion L283 att konsumentvägledningen är väl utbyggd och fungerar tillfredsställande på en del håll, samtidigt som den saknas helt eller är otillräcklig i många kommuner. Motionärerna anser att det behövs mer långsiktiga åtgärder för att förstärka och utveckla konsumenternas tillgång till lokal rådgivning än de engångssatsningar som gjorts under senare år. De olika rådgivningsbyråer som finns på bank-, värdepappers-, el- och försäkringsområdena är, enligt motionärerna, goda komplement till den lokala konsumentvägledningen. Det finns dock andra områden där konsumenterna behöver specialrådgivning, exempelvis på bostads-, IT- och teleområdena. I motionen begärs ett tillkännagivande om behovet av konsumentvägledning i kommunerna och förstärkt specialrådgivning (yrkande 1).

Enligt vad som anförs i motion L351 av Martin Andreasson m.fl. (fp) möter ekonomiskt svaga grupper i samhället, bl.a. ensamstående föräldrar och människor med otrygga anställningsförhållanden, ofta invandrare, nya svårigheter. Konsumentpolitiken bör, enligt motionärerna, uppmärksamma dessa förhållanden och erbjuda stöd till dessa hushåll. I motionen förordas att Konsumentverket och Konkurrensverket skall utveckla uppsökande verksamhet

för att nå ut med information till de fattigaste hushållen. Motionärerna begär ett tillkännagivande om vikten av konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper (yrkande 9).

I samma motion framhålls att det i Sverige, till skillnad från vad som är fallet i många andra länder, satsas stora belopp på statliga konsumentskyddsåtgärder, samtidigt som fristående konsumentorganisationer får alltför blygsamma resurser. Motionärerna anför att alltfler konsumenter blivit medvetna om frågor som etisk och miljövänlig konsumtion och att detta inte beror på åtgärder från statens sida. Det behövs därför ett organiserat, frivilligt engagemang bland konsumenterna. I motionen begärs ett tillkännagivande om betydelsen av att stärka den frivilliga konsumentvägledningen (yrkande 12).

I motion L282 av Inger Segelström (s) begärs – med utgångspunkt i ett konkret rättsfall – ett tydliggörande av lagstiftningen vad gäller möjligheterna att erhålla stöd hos konsumentvägledningen för det fall att köparen ådragit sig stora skulder på grund av att det förekommit felaktiga uppgifter vid köp av bostadsrätt (yrkande 3, delvis).

Tidigare ställningstaganden, m.m.

Frågor rörande lokal konsumentverksamhet har varit föremål för överväganden i anslutning till samtliga konsumentpolitiska beslut. De uttalanden som därvid gjorts innebär att kommunerna har en central roll på detta område och att den kommunala konsumentvägledningen bör stärkas.

Då nu gällande mål för den nationella konsumentpolitiken lades fast hösten 2001 delade utskottet, i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU2, regeringens bedömning att den kommunala konsumentvägledningen är nödvändig för konsumenterna och att det är viktigt att alla människor i landet har tillgång till sådan verksamhet. Utskottet framhöll vidare att den kommunala konsumentverksamheten har en central roll när det gäller konsumentpolitiken som en del av välfärdspolitiken.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för år 2002 föreslog regeringen ett belopp om sammanlagt 20 miljoner kronor för en satsning på den kommunala konsumentvägledningen. Riksdagen ställde sig bakom förslaget. Syftet med satsningen var att stärka konsumentvägledningen så att en större andel av befolkningen får tillgång till vägledning av hög kvalitet. Utvecklingsmedlen har, efter ansökan, fördelats av Konsumentverket till olika projekt i 43 kommuner. För att komma i fråga för det ekonomiska stödet skulle projekten ha en inriktning mot förebyggande verksamhet, utvecklande av verksamhets- och organisationsformer, samverkansformer med lokala organisationer, kunskaps spridning och ökad kommunikation med handeln. Projekten skulle även ha en tydlig lokal förankring, bygga på kommunens uttalade politiska vilja och tillföra konsumentarbetet nya, utvecklande former och idéer. Projekten som tilldelats utvecklingsmedlen finns närmare redovisade i en inom Konsumentverket

upprättad särskild projektkatalog. Bland projekten kan nämnas konsumentvägledning riktad till arbetslösa och invandrargrupper. Projektverksamheten skall utvärderas under år 2004.

Regeringen har i regleringsbrevet för år 2004 givit Konsumentverket i uppdrag att, i samarbete med berörda branschorganisationer och myndigheter, undersöka förutsättningarna för att inrätta en boenderådgivningsbyrå. Uppdraget skall redovisas senast den 30 juni 2004. Konsumentverket, Post- och telestyrelsen och Konkurrensverket har vidare i rapporten Konsekvenser för konsumenter av nyligen konkurrensutsatta marknader – telemarknaden (rapport 2003:22), som överlämnades till regeringen i december 2003, föreslagit att det skall inrättas en branschfinansierad rådgivningsbyrå för teleområdet, motsvarande den som finns på elområdet. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motionerna L282 yrkande 3 i denna del, L283 yrkande 1 och L351 yrkande 9 kan utskottet inte se att det skulle föreligga någon avgörande motsättning mellan motionärernas uppfattning vad gäller konsumentvägledningen och inriktningen av regeringens arbete på området. Det saknas därför skäl för riksdagen att nu vidta någon åtgärd med anledning av motionerna.

När det sedan gäller motion L351 yrkande 12 har utskottet givetvis inget att erinra mot att konsumentorganisationerna ägnar sig åt konsumentvägledning och rådgivning. Innebörden av motionsyrkandet synes dock vara att det offentliga engagemanget på området skall minskas till förmån för konsumentvägledning inom konsumentorganisationer. En sådan nedtrappning av det offentliga engagemanget, som inte kan anses ligga i linje med 2001 års konsumentpolitiska beslut, kan utskottet inte ställa sig bakom.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L282 yrkande 3 i denna del, L283 yrkande 1 och L351 yrkandena 9 och 12.

Konsumentorganisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör konsumentorganisationerna. Utskottet hänvisar i huvudsak till tidigare ställningstaganden. Jämför reservation 12 (fp).

Motionerna

Anita Johansson m.fl. (s) understryker i motion L283 konsumentorganisationernas betydelse för att driva på utvecklingen inom konsumentpolitiken, att fungera som katalysator på området och skapa dialog om aktuella konsumentfrågor. Enligt motionärerna finns det ett behov av att konsumentorganisationerna kan agera även på andra områden än vad som är fallet i dag,

exempelvis på folkhälso- och livsmedelsområdena. För att detta skall vara möjligt krävs dock ökade resurser. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av stöd till konsumentorganisationerna (yrkande 3).

Christina Axelsson och Eva Arvidsson (båda s) framhåller i motion L308 att konsumentorganisationerna bör stå för sakkunskapen och föra konsumenternas talan i hög utsträckning i det konsumentpolitiska arbetet, såväl på nationell nivå som inom EU. För att man skall uppnå det femte konsumentpolitiska målet om att konsumenterna skall ha tillgång till god vägledning och information krävs, anför det, att konsumentorganisationernas kunskaper tas till vara. I motionen begärs ett tillkännagivande om vikten av ideella konsumentorganisationer (delvis).

Christina Axelsson m.fl. (s) anför i motion L309 att det gäller att hitta en balans mellan statliga myndigheter och folkrörelserna på konsumentområdet. De folkrörelser som nu växer fram som en följd av det ökade engagemanget i olika konsumentfrågor måste därför, anser motionärerna, uppmuntras och ges ökat stöd. I motionen begärs ett tillkännagivande om betydelsen av ökade möjligheter för konsumenterna att organisera sig för att påverka och agera i konsumentfrågor (delvis).

I motion MJ432 av Lars Leijonborg m.fl. (fp) anför det engagemanget för mat- och hälsofrågor har ökat bland konsumenterna under senare år. Miljöintresset, som också skapats av medvetna frivilligorganisationer har, enligt motionärerna, också väckt näringslivet. Konsumenterna har vidare upptäckt att de själva kan välja en uthållig och hållbar utveckling genom sina egna, fria val. Mot den bakgrunden behövs, framhålls i motionen, ett organiserat, frivilligt engagemang bland konsumenterna. Motionärerna anser att en större andel av de resurser som i dag anslås till myndigheter i stället bör fördelas till det civila samhället. Genom att stärka det civila samhället blir det, menar motionärerna, lättare att nå ut med livsviktig information till grupper som av olika skäl inte vänder sig till den kommunala konsumentvägledningen. Detta gäller bl.a. kunskap om olika livsmedel och deras inverkan på hälsan. I motionen begärs ett tillkännagivande om den frivilliga konsumentrörelsens roll för konsumentinformation om mat och folkhälsa (yrkande 11).

Tidigare ställningstaganden

Utskottet erinrar om att regeringen i den proposition med förslag till nationella mål för konsumentpolitiken som behandlades av utskottet hösten 2001 anförde att folkrörelsernas och övriga ideella organisationers deltagande i konsumentpolitiken är viktigt och önskvärd. Ett sådant deltagande tillför, anfördes det vidare, kunskap och en nödvändig lokal förankring och kan bidra till en livaktig dialog mellan medborgare, politiker och myndigheter. Enligt regeringens uppfattning var det också viktigt att konsumenterna så långt som möjligt representeras av egna företrädare. I propositionen framhölls också att det är en viktig demokratisk fråga att de organisationer som arbetar med konsumentfrågorna också får möjlighet till inflytande och delaktighet i politikens utformning. Regeringen gjorde bedömningen att de båda paraplyorganisatio-

nerna Sveriges Konsumentråd och Sveriges Konsumenter i samverkan även i fortsättningen borde få statligt ekonomiskt stöd för sin verksamhet och att ungdomsorganisationer bör ges särskild möjlighet att arbeta med konsumentfrågor.

Utskottet delade i det av riksdagen godkända betänkandet 2001/02:LU2 helt regeringens syn på konsumentorganisationerna och deras betydelse för konsumentpolitiken. Utskottet anförde därvid bl.a. att ett viktigt instrument för att nå inflytande är ekonomiska resurser.

Våren 2003 behandlade utskottet ett motionsyrkande med i huvudsak samma inriktning som de nu aktuella motionerna L283 yrkande 3, L308 i denna del och L309 i denna del. Utskottet kunde därvid inte finna annat än att motionärernas uppfattning låg väl i linje med den inställning som regeringen givit uttryck för (bet. 2002/03:LU9). Riksdagen hade ingen annan uppfattning.

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motionerna L283 yrkande 3, L308 i denna del och L309 i denna del kan utskottet inte heller nu finna att det föreligger någon motsättning mellan motionärernas uppfattning och inriktningen av regeringens arbete på området. Motionerna bör därför inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd.

När det sedan gäller motion MJ432 yrkande 11 har utskottet givetvis inget att erinra mot att fristående organisationer lämnar information om mat- och hälsofrågor. Det kan dock knappast ankomma på riksdagen att göra något uttalande om hur fristående organisationer bör inrikta sin informationsverksamhet. Grundtanken i motionen synes också vara att det offentliga engagemanget skall minska också på detta område, en uppfattning som utskottet inte delar.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L283 yrkande 3, L308 i denna del, L309 i denna del och MJ432 yrkande 11.

Etisk märkning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som rör etisk märkning. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden och pågående arbete. Jämför reservation 13 (m).

Bakgrund

Under senare år har det vuxit fram ett antal olika märkningssystem som syftar till att visa att en produkt eller tjänst uppfyller vissa kriterier, exempelvis i fråga om miljöbelastning eller produktionsförhållanden. Detta sker i första hand genom att produkten förses med ett särskilt märke, som visar att pro-

dukten har tillverkats enligt de regler och kriterier som lagts fast inom märkningssystemet. Ett företag kan också införliva vissa etiska och sociala värden i styrningen av sin verksamhet. Uppgiften om vem som är tillverkare ger således konsumenterna en signal om att varan är framställd med beaktande av vissa etiska krav. Ytterligare ett sätt är att ett handelsföretag väljer att endast sälja produkter som är framställda med etisk hänsyn. Genom val av butik kan konsumenten således främja produkter som uppfyller vissa krav.

Motionerna

I motion L309 av Christina Axelsson m.fl. (s) framhålls vikten av information om varors ursprung och produktionssätt som motvikt till den kommersiella reklamen. Genom sådan information ges, menar motionärerna, konsumenterna möjlighet att ställa de rätta frågorna, nämligen hur varor är tillverkade, av vem, av vad och inte minst varför, och på så sätt kunna göra medvetna val. Information om varors ursprung och produktionssätt möjliggör också debatt om arbetsförhållanden, barnarbete och fackliga rättigheter. I motionen begärs ett tillkännagivande om betydelsen av god konsumentinformation (delvis).

Inger René m.fl. (m) understryker i motion L353 betydelsen av att märkning av varor, exempelvis jämställdhets- och miljömärkning, tillåts att vara ett konkurrensverktyg snarare än ett statligt kontrollmedel. Lagstadgad märkning medför, enligt motionärerna, merkostnader för konsumenterna, samtidigt som effekterna är svårkontrollerade på mikronivå. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om frivillig märkning av varor (yrkande 12).

Tidigare behandling

Spörsmål rörande etisk märkning var föremål för överväganden i samband med att de nationella målen för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001. Regeringen anförde i den då aktuella propositionen att miljömärkning och etisk märkning är viktiga verktyg för att konsumenterna skall kunna göra väl överlagda val på marknaden. I den konsumentpolitiska handlingsplan som regeringen redovisade i propositionen angavs även som ett av delmålen att miljömärkningen och den etiska märkningen skall få större spridning. Riksdagen hade inget att erinra mot vad regeringen anförde (bet. 2001/02:LU2).

Miljömålet i konsumentpolitiken följdes upp av regeringen i skrivelsen 2002/03:146 Utvärdering av miljömålet i konsumentpolitiken, som överlämnades till riksdagen i december 2002. I skrivelsen framhöll regeringen vikten av såväl miljömärkning som etisk märkning. Mot bakgrund av att konsumentpolitikens mål om hållbara konsumtions- och produktionsmönster numera inte endast innefattar en ekologisk dimension utan även sociala och ekonomiska dimensioner var det, anfördes det, relevant att under detta mål formulera ett något förändrat delmål som återspeglar en sådan tolkning av begreppet hållbar utveckling, nämligen att miljömärkningen och den etiska märkningen skall ha stor spridning. Utskottet hade ingen annan uppfattning än regeringen och riksdagen följde utskottet (bet. 2002/03:LU14).

Etisk märkning berördes också av utrikesutskottet i december 2003 vid behandlingen av regeringens skrivelse 2002/03:122 Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Utrikesutskottet anförde därvid att etisk märkning är ett sätt att ge konsumenterna en möjlighet att genom ett aktivt och medvetet val av produkt eller tjänst göra ett ställningstagande, exempelvis i en viss etisk fråga, och att det är ett led – om än med begränsad effekt – i arbetet för rättvisa och hållbar global utveckling (bet. 2003/04:UU3). Utrikesutskottet framhöll i det sammanhanget vikten av att även frivilliga märkningssystem utformas på ett sådant sätt att producenter i utvecklingsländerna har rimliga möjligheter att visa att deras produkter är miljövänliga. Riksdagen anslöt sig till utrikesutskottets bedömning.

I sammanhanget bör även nämnas att regeringen i budgetpropositionen för år 2004 anslagit särskilda medel till organisationen Rättvisemärkt. Vid behandlingen av budgetpropositionen såg näringsutskottet, i det av riksdagen godkända betänkandet 2003/04:NU1, positivt på denna typ av verksamhet och välkomnade regeringens initiativ.

När det gäller frågan om frivillig märkning som tas upp i motion L353 yrkande 12 påminner utskottet om att motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts tidigare, bl.a. i de av riksdagen godkända betänkandena 2001/02:LU2, 2001/02:LU18, 2001/02:LU28 och 2002/03:LU14. Utskottet har därvid i huvudsak hänvisat till att varken miljömärkning eller etisk märkning är obligatorisk, varför ett bifall till motionsyrkandet inte skulle tjäna något syfte.

Pågående och aviserat arbete

I december 2002 gav regeringen Konsumentverket i uppdrag att kartlägga vad som omfattas av begreppet etisk märkning och att göra en analys av hur det framtida arbetet med den etiska märkningen bör bedrivas inom ramen för konsumentpolitiken. Uppdraget redovisades i rapporten Konsumtion och etik – om företagens sociala ansvar och etisk märkning (PM 2003:5), som överlämnades till regeringen hösten 2003. I rapporten lämnar Konsumentverket en rad olika förslag till hur arbetet kan bedrivas vidare. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

För närvarande pågår också arbete inom Regeringskansliet med att utarbeta direktiv till en särskild utredare med uppgift att föreslå en handlingsplan för hållbar konsumtion. Såväl sociala, ekologiska som ekonomiska aspekter skall ingå i uppdraget. Enligt vad utskottet har erfart är avsikten att direktiven skall beslutas under våren 2004.

Utskottets ställningstagande

Vad först gäller motion L309 kan utskottet inte finna annat än att det föreligger stor samstämmighet mellan motionärerna och regeringen vad gäller betydelsen av etisk märkning för konsumenternas möjlighet att göra medvetna

val i sin konsumtion. Det pågår också arbete som ligger helt i linje med motionsönskemålen. Enligt utskottets mening saknas därmed skäl för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionsyrkandet.

När det sedan gäller kravet i motion L353 yrkande 12 på ett uttalande från riksdagens sida om att etisk märkning även fortsättningsvis bör vara frivillig finner utskottet inte skäl att nu frångå sina tidigare ställningstaganden i frågan.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L309 i denna del och L353 yrkande 12.

Funktionshindrade konsumenter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller situationen för funktionshindrade konsumenter. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida och pågående arbete. Jämför reservation 14 (fp).

Bakgrund

Våren 2000 beslutade riksdagen en nationell handlingsplan för handikappolitiken (prop. 1999/2000:79, bet. SoU14, rskr. 240). De nationella målen för handlingsplanen är följande.

- * En samhällsgemenskap med mångfald som grund.
- * Att samhället utformas så att människor med funktionshinder i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet.
- * Jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionshinder.

Handlingsplanen sträcker sig fram till år 2010 och spänner över alla samhällsområden. Arbetet skall särskilt inriktas på att identifiera hinder och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för människor med funktionshinder, att förebygga och bekämpa diskriminering mot personer med funktionshinder och att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionshinder förutsättningar för självständighet och självbestämmande. I anslutning till att riksdagen lade fast målen för den nationella handikappolitiken utsågs ett antal myndigheter, däribland Konsumentverket, till sektorsmyndigheter på handikappområdet.

Motionen

I motion L351 av Martin Andreasson m.fl. (fp) framhålls att konsumentpolitiken måste utgå från ett individperspektiv. Det är, anför motionärerna, viktigt att uppmärksamma de särskilda frågor som rör funktionshindrades situation inom konsumentpolitiken, exempelvis fysisk tillgänglighet i butiksmiljö och

möjligheter för rörelsehindrade att göra uttag i bankomater. Motionärerna pekar även på vikten av att webbplatser är anpassade även för synskadade och att källsorteringen anpassas till funktionshindrade. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförs i motionen om situationen för funktionshindrade konsumenter (yrkande 8).

Tidigare ställningstaganden

Frågan om funktionshindrades situation inom konsumentpolitiken behandlades i samband med att nu gällande nationella mål för konsumentpolitiken lades fast hösten 2001. I samband därmed väcktes motionsyrkanden med krav på införande av ytterligare ett konsumentpolitiskt mål, nämligen tillgänglighet för funktionshindrade. Utskottet delade därvid motionärernas uppfattning vad gäller vikten av att frågor kring tillgänglighet och användbarhet för konsumenter med någon form av funktionshinder uppmärksammas och beaktas också på det konsumentpolitiska området. Ett sådant synsätt låg, anförde utskottet, helt i linje med de då nyligen beslutade nationella målen för handikappolitiken. Utskottet pekade även på att de då föreslagna konsumentpolitiska målen var generellt utformade och således tog sikte på alla konsumenter, däribland även givetvis personer med funktionshinder. Mot denna bakgrund var utskottet inte berett att inom ramen för det då aktuella ärendet ställa sig bakom motionskraven på förändringar av de föreslagna nationella målen för konsumentpolitiken. Utskottet förutsatte dock att regeringen följde frågan och vidtog de åtgärder som visar sig vara erforderliga.

Pågående och aviserat arbete

Som redovisats i det föregående anförtroddes Konsumentverket hösten 2001 uppgiften att vara sektorsmyndighet för konsumentrelaterade handikappfrågor. I regleringsbrevet för år 2002 fick Konsumentverket i uppdrag att definiera sin roll som sektorsansvarig myndighet för handikappolitiken och ta fram förslag till etappmål för hur myndigheten skall kunna uppfylla sin del av de handikappolitiska målen till år 2010. Uppdraget redovisades i december 2002 i rapporten Tillgänglighet ur ett konsumentperspektiv. I rapporten finns förslag till en rad olika etappmål på området, bl.a. att senast år 2004 se över konsumentinflytandet och brukarmedverkan i det nationella och internationella standardiseringsarbetet, att senast år 2004 göra en problem- och behovsinventering vad gäller möjligheten för konsumenter med funktionshinder att källsortera och att senast år 2005 göra en problem- och behovsinventering med analys och åtgärdsförslag för att dagligvaruhandeln skall göras tillgänglig för konsumenter med funktionshinder. Regeringen har i regleringsbrevet för år 2004 angivit att Konsumentverket skall arbeta i enlighet med de förslag som verket redovisat inom ramen för sitt sektorsansvar för handikappolitiken. Verket skall även analysera och kommentera uppfyllelsen av de mål som man satt upp för år 2004.

I sammanhanget bör också nämnas att Handikappombudsmannen, genom det år 2001 inrättade nationella Tillgänglighetscentret, fått ett särskilt uppdrag att svara för uppbyggnad, utveckling och förmedling av kunskap, rådgivning och samverkan med berörda aktörer för att göra samhället tillgängligt för personer med funktionshinder.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller de uttalanden som gjordes i samband med 2001 års konsumentpolitiska beslut och har således ingen annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av att funktionshindrades situation uppmärksammas inom konsumentpolitiken. Utskottet kan inte heller se att regeringen skulle ha någon annan uppfattning. Det råder således en bred samsyn i frågan. Som redovisats pågår också arbete på området som ligger väl i linje med motionsönskemålet. Med hänsyn till det nu anförda bör riksdagen inte vidta någon åtgärd med anledning av motion L351 yrkande 8, som därför bör avslås.

Överskuldsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller överskuldsättning. Utskottet hänvisar till pågående utrednings- och beredningsarbete. Jämför reservation 15 (fp, v).

Bakgrund

Genom skuldsaneringslagen (1994:334), som trädde i kraft den 1 juli 1994, har införts möjligheter för fysiska personer att under vissa förutsättningar helt eller delvis befrias från en övermäktig skuldbörda (prop. 1993/94:123, bet. LU26, rskr. 303). Lagen kom till mot bakgrund av den överskuldsättning som drabbade många enskilda under 1980- och 1990-talen.

Som allmänna villkor för att en skuldsanering skall beviljas gäller att gäldenären är så pass skuldsatt att han eller hon inte inom överskådlig tid kan betala sina skulder. Därtill kommer att det vid en allmän bedömning skall vara skäligt att bevilja skuldsanering. Innebörden av en beslutad skuldsanering är att den skuldsatte under en period, i regel fem år, skall leva på begränsade ekonomiska resurser och att det överskott som eventuellt finns skall fördelas mellan fordringsägarna. Fördelningen sker enligt en betalningsplan som fastställs vid beslutet om skuldsanering om det finns någon betalningsförmåga. För det fall det inte finns något överskott upprättas inte någon betalningsplan, en s.k. nollösning.

Motionerna

I motion L351 tar Martin Andreasson m.fl. (fp) upp flera olika frågeställningar som rör problematiken kring överskuldsättning. Enligt vad som anförs i motionen använder sig ofta redan skuldsatta personer av snabba lån med höga räntor för att komma ut ur akuta ekonomiska kriser. Lättheten att skaffa krediter och bristfällig kreditprövning kan också undergräva hushållsekonomin. Motionärerna framhåller särskilt situationen för arbetslösa med stora skulder. Om skulden krävs in omedelbart efter det att den skuldsatte fått arbete leder det, anförs det i motionen, till den paradoxala situationen att den anställde får en mycket blygsam nettolön som ofta understiger socialbidragsnivån eller arbetslöshetsersättningen. Kontentan blir då att det inte lönar sig att ta ett erbjudet arbete. Enligt motionärerna är det angeläget att återbetalningsplaner för långtidsarbetslösa utformas på så sätt att det lönar sig att ta anställning, hellre än att fortsätta att vara arbetslös. Motionärerna anser att Konsumentverket skall ta upp frågan i en kontinuerlig diskussion med de exekutiva myndigheterna. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om återbetalningsplaner för långtidsarbetslösa (yrkande 10).

I motion L282 av Inger Segelström (s) begärs – med utgångspunkt i ett konkret rättsfall – ett tillkännagivande om att lagstiftningen bör tydliggöras vad gäller möjligheten att erhålla skuldsanering för skulder som härrör från köp av bostadsrätt där köparen blivit vilseledd vad gäller pantsättning (yrkande 3 delvis).

Pågående arbete

I november 2002 gav regeringen en särskild utredare i uppdrag att utvärdera och göra en översyn av skuldsaneringslagen. Enligt direktiven (dir. 2002:139) skall utvärderingen i första hand avse förfarandet i skuldsaneringsärenden. Med utgångspunkt i utvärderingen skall utredaren bedöma om det nuvarande systemet för skuldsanering är ändamålsenligt utifrån lagens syften eller om systemet bör ändras i grunden. Utredaren är fri att även ta upp andra frågor om skuldsanering om det bedöms motiverat. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 2004.

I regleringsbrevet för år 2002 fick Konsumentverket i uppdrag att närmare analysera orsakerna till uppkomsten av skuldfällor och att föreslå åtgärder för att begränsa problemet med överskuldsättning. Uppdraget redovisades i juli 2003 i promemorian Överskuldsättning – omfattning, orsaker och förslag till åtgärder (PM 2003:4). I rapporten diskuteras olika orsaker till överskuldsättning och lämnas en rad olika förslag till åtgärder på området. Konsumentverket föreslår bl.a. en översyn av de regler och myndighetsinstruktioner som är tillämpliga när staten är borgenär. Översynen skall syfta till att öka myndigheternas möjligheter att på frivillig väg nå överenskommelser med gäldenärer. Verket föreslår vidare att regeringen skall låta kartlägga hur olika offentligt rättsliga system, exempelvis bostadsbidrags- och studiestödssystemet, isolerat och i samverkan med varandra påverkar hushåll med betalningsproblem. Övriga förslag rör kontantinsatsen vid kreditköp, belopps-

gränsen vid förenklad kreditprövning, räntefria krediter, dröjsmålsränta, inkasso, absolut preskription, forskning, sociala lån, saneringslån och överskultsättning bland egenföretagare. Promemorian har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I sammanhanget bör även erinras om att Riksskatteverket sedan slutet av 1980-talet bedrivit förebyggande arbete i syfte att undvika skultsättning, särskilt bland barn och ungdomar. Riksskatteverket har i rapporten Barnperspektivet i kronofogdemyndigheternas verksamhet, som överlämnades till Regeringskansliet i september 2003, redovisat vidtagna och planerade åtgärder på området.

Tidigare ställningstaganden

Våren 2003 behandlade utskottet ett motionsyrkande med samma inriktning som det nu aktuella i motion L351 yrkande 10. Enligt utskottets uppfattning pekade motionärerna på en angelägen och tankeväckande frågeställning. Resultatet av arbetet inom Konsumentverket och utvärderingen av skultsaneringslagen borde dock avvaktas innan utskottet var berett att överväga någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar fortfarande motionärernas uppfattning att det är angeläget att det vidtas åtgärder i syfte att förhindra att människor hamnar i skultfällor och att det, om så ändå blir fallet, finns möjligheter att ta sig ur sådana situationer. Mot bakgrund av vad som har redovisats ovan kan dock utskottet konstatera att det pågår utrednings- och beredningsarbete med en sådan inriktning som knyter nära an till de spörsmål som tas upp i motion L351 yrkande 10. I likhet med vad utskottet fann våren 2003 bör resultatet av det pågående arbetet avvaktas innan utskottet är berett att överväga någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen.

Vad sedan gäller den frågeställning som tas upp i motion L282 erinrar utskottet om att även gäldenärer som ådragit sig skulder i samband med köp av bostadsrätt kan beviljas skultsanering om förutsättningarna för detta är uppfyllda i övrigt. Utskottet kan för sin del inte se att det skulle föreligga behov av något förtydligande av lagstiftningen i det avseendet. Om det skulle visa sig att så likväl är fallet, utgår utskottet från att regeringen tar initiativ till erforderliga åtgärder.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen skall avslå motionerna L282 yrkande 3 i denna del och L351 yrkande 10.

Könsdiskriminerande reklam

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på lagstiftning och andra åtgärder mot könsdiskriminerande reklam. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden och pågående arbete. Jämför reservation 16 (v) och särskilt yttrande 2 (c).

Bakgrund

Könsdiskriminerande reklam brukar delas in i två huvudgrupper, nämligen kränkande reklam och schabloniserande reklam. Med kränkande reklam avses i dessa sammanhang framställningar vilkas innehåll i egentlig mening diskriminerar det ena könet, dvs. reklam som förmedlar ett budskap som på ett eller annat sätt nedvärderar könet i fråga. Typiska exempel på sådan reklam är bilder där kvinnor utnyttjas som blickfång eller bilder som utnyttjar sexuella anspelningar och ger löften som inte har med produkten att göra.

Med schabloniserande reklam avses framställningar som återspeglar ett föråldrat könstänkande och därigenom motverkar strävanden mot jämlikhet mellan könen. Exempel på sådan reklam är reklam som ger en falsk bild av kvinnans och mannens insatser i arbetslivet eller i hemmet eller som ger en schabloniserad bild av kvinnors och mäns personlighetsdrag. Könsdiskriminerande reklam kan vara diskriminerande för såväl kvinnor som män.

Marknadsföringslagen är inte tillämplig på könsdiskriminerande reklam endast av den anledningen att reklamen är diskriminerande. Inte heller diskrimineringslagstiftningen är tillämplig.

Egenåtgärder

År 1988 inrättades Näringslivets etiska råd mot könsdiskriminerande reklam (ERK). Enligt stadgarna har rådet till uppgift att genom normbildande verksamhet motverka könsdiskriminering i reklam och bidra till en hög etisk standard hos annonsörer och reklamproducenter. Huvudmän för rådet är bl.a. Annonsörföreningen, Sveriges Reklamförbund och Svenska Tidningsutgivareföreningen. ERK uttalar sig om en viss marknadsföringsåtgärd eller åtgärd med anknytning till marknadsföring som riktar sig till den svenska marknaden kan anses strida mot Internationella handelskammarens grundregler för reklam. I dessa föreskrivs bl.a. att reklam skall utformas med vederbörlig känsla av socialt ansvar. Enligt artikel 4 punkt 1 i grundreglerna får reklam inte vara diskriminerande i fråga om ras, religion eller kön. Därutöver tillämpar ERK tre särskilda kriterier för könsdiskriminerande reklam, nämligen 1. reklam som framställer kvinnor eller män som rena sexobjekt och som kan anses som kränkande (sexistisk reklam), 2. reklam som konserverar en otidsenlig syn på könsrollerna och därigenom framställer kvinnor eller män på ett nedvärderande sätt (schabloniserande reklam) och 3. reklam som på något annat nedvärderande sätt är uppenbart könsdiskriminerande för kvinnor eller män.

ERK prövar anmälningar från enskilda personer, näringsidkare, organisationer, myndigheter eller kommunala organ. Rådet kan även pröva ärenden på eget initiativ. Förfarandet är kostnadsfritt för anmälaren. Ställningstaganden som innebär att en marknadsföringsåtgärd anses könsdiskriminerande offentliggörs, bl.a. genom underrättelser till pressen och genom att läggas ut på ERK:s hemsida på Internet. Även vissa friande uttalanden offentliggörs i de fall avgörandet motiveras närmare. I stadgarna anges att det bör ingå en konsumentrepresentant i rådet.

Motionerna

I motion L337 av Carina Ohlsson m.fl. (s) anförs att könsrollsdiskriminerande reklam är ett växande samhällsproblem i dag och att reklamens roll för att befästa gamla förlegade könsroller inte nog kan uppmärksammas. Arbetet med att uppnå jämställdhet och jämlikhet mellan könen påverkas, enligt motionärerna, negativt av att konsumenterna ständigt matas med schablonbilder som framställer kvinnor och män som objekt. Det är därför helt oacceptabelt att kränkande sexuella anspelningar används i reklam för att sälja varor och tjänster. Motionärerna förutsätter att regeringen noga följer frågan och vidtar de åtgärder som visar sig vara nödvändiga, exempelvis tar initiativ till lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om könsdiskriminerande reklam.

Enligt vad som anförs i motion L348 av Inger Nordlander m.fl. (s) ökar förekomsten av kränkande reklam år från år. Förutom att vara könsdiskriminerande inarbetar sådan reklam, enligt motionärerna, ett synsätt som befäster könsrollerna. Motionärerna anser att det nu krävs krafttag och insatser för att omgående öka medvetenheten och insikten i reklambranschen så att man även på detta område skall kunna behålla ett jämställt och jämlikt samhälle. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Camilla Sköld Jansson m.fl. (v) framhåller i motion So419 att undersökningar visar att kvinnor i reklam skildras utan sammanhang och så gott som alltid framställs som objekt. Reklamen förmedlar också en könsstereotyp bild till barn. Motionärerna är kritiska till att lagstiftaren har överlåtit till näringslivet självt att genom egenåtgärder motverka den könsdiskriminerande reklamen och anser att det krävs lagstiftning på området. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall se över möjligheterna att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam (yrkande 1).

Tidigare ställningstaganden

Frågor rörande lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam har varit föremål för överväganden och förslag i en rad olika sammanhang sedan mitten av 1970-talet. Vad som därvid har diskuterats har gällt dels om sådana regler över huvud taget behövs, dels om en sådan lagstiftning kräver grundlagsändringar. De som har motsatt sig lagstiftning har bl.a. gjort gällande att näringslivets egenåtgärder på området är mer verkningsfulla än vad som kan åstadkommas genom lagstiftning.

Spörsmål rörande könsdiskriminerande reklam behandlades ingående av utskottet våren 1995 i samband med att riksdagen antog nu gällande marknadsföringslag (prop. 1994/95:123, bet. LU16). Konstitutionsutskottet ansåg i sitt yttrande till lagutskottet över propositionen, i likhet med regeringen, att lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam, som begärts i då aktuella motioner, inte kan införas utan grundlagsändring. Lagutskottet delade motionärernas uppfattning att reklam med inslag av diskriminering i olika former var oacceptabel. Eftersom en laglig möjlighet att ingripa mot könsdiskriminerande reklam kräver en grundlagsändring som innebär inskränkningar i tryckfrihetens och yttrandefrihetens grundvalar borde dock, anförde utskottet, lagstiftning komma i fråga endast om detta framstår som det enda alternativet att komma till rätta med problemet. Förutom att lagstiftningsbehovet sålunda måste vara klarlagt borde vidare krävas att den diskriminerande reklamen förekommer i sådan omfattning och är av sådan art att inskränkningar i tryckfriheten och yttrandefriheten oundgängligen är påkallade. Utskottet, som konstaterade att regeringen, enligt vad som anförts i propositionen, avsåg att följa utvecklingen på området, avstyrkte med det anförda bifall till de aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

Utskottet har därefter, i huvudsak med hänvisning till riksdagens tidigare ställningstaganden och till näringslivets egenåtgärder på området, vid ett flertal tillfällen avstyrkt motionsyrkanden med krav på införande av lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam (se bl.a. bet. 1994/95:LU32, 1995/96:LU26, 1996/97:LU13, 1997/98:LU21, 1998/99:LU10, 1999/2000:LU13, 2001/02:LU16 och 2002/03:LU9).

Pågående och aviserat arbete

Regeringen överlämnade i maj 2003 skrivelsen 2002/03:140 Jämt och ständigt – Regeringens jämställdhetspolitik med handlingsplan för mandatperioden. I skrivelsen angav regeringen sexualiseringen av det offentliga rummet som ett av de fem s.k. fokusområden som skall lyftas fram i regeringens jämställdhetspolitik under mandatperioden. För att öka kunskapen på detta område avser regeringen att tillsätta en expertgrupp för frågor som rör sexualiseringen av det offentliga rummet.

I november 2003 tog regeringen initiativ till projektet FLICKA. Syftet med projektet är att dels få till stånd en dialog med medier, reklambransch, annonsörer m.fl. om deras roll och ansvar när det gäller påverkan på barn och unga, dels få i gång en diskussion och ett engagemang bland unga flickor och pojkar om marknadskrafterna och hur de styr unga flickors och pojkars bild av sig själva och varandra. Även föräldrarna utgör en viktig målgrupp i detta arbete. Projektet skall pågå under hela år 2004.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar helt motionärernas uppfattning att diskriminerande reklam i alla former, däribland givetvis även könsdiskriminerande reklam, är helt oacceptabel. De uttalanden som utskottet gjorde vid marknadsföringslagens

tillkomst våren 1995 äger dock, enligt utskottets mening, alltjämt giltighet. För att lagstiftning mot könsdiskriminerade reklam skall komma i fråga krävs således dels att detta framstår som enda alternativet att komma till rätta med problemet, dels att den diskriminerande reklamen förekommer i sådan omfattning och är av sådan art att inskränkningar i tryckfriheten och yttrandefriheten oundgängligen är påkallade. Utskottet kan för sin del inte se att situationen är sådan i dag och är således inte berett att ställa sig bakom kraven på lagstiftning. Utskottet utgår dock från att regeringen noga följer utvecklingen på området och vidtar erforderliga åtgärder. Skulle det därvid visa sig att utvecklingen går i en sådan riktning att det, enligt regeringens bedömning finns skäl att överväga lagstiftningsåtgärder, har utskottet givetvis inget emot att frågan utreds.

I det sammanhanget vill utskottet uttrycka sin tillfredsställelse över den aviserade expertgruppen om sexualiseringen av det offentliga rummet och det nyligen påbörjade FLICKA-projektet. Utskottet kommer med stort intresse att följa det fortsatta arbetet och att ta del av resultatet därav.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L337, L348 och So419 yrkande 1.

Reklam riktad till barn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden som gäller marknadsföring riktad till barn. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida.

Bakgrund

Marknadsföringslagen (1995:450) innehåller, till skillnad från radio- och TV-lagen (1996:844), inte några särskilda bestämmelser om reklam riktad till barn. Lagens allmänna bestämmelse i 4 § om att marknadsföring skall stämma överens med god marknadsföringssed och även i övrigt vara tillbörlig mot konsumenterna gäller således även vid marknadsföringsåtgärder som riktar sig mot barn. Med god marknadsföringssed avses, enligt 3 §, god affärssed eller andra vedertagna normer som syftar till att skydda konsumenterna och näringsidkarna vid marknadsföring.

En viktig källa för uttolkningen av innebörden av 3 § marknadsföringslagen är Internationella handelskammarens grundregler för reklam. Enligt dessa får reklam inte utnyttja barns naturliga godtrogenhet eller ungdomars bristande erfarenhet. Reklamen får heller inte innehålla framställningar i ord eller bild som kan leda till att barn eller ungdomar utsätts för fysiska skador eller påverkas negativt i psykiskt eller moraliskt avseende. Vidare framhålls att reklamen inte får ge intrycket att innehav eller användning av en viss produkt

ger ett övertag över jämnåriga. Den får inte heller undergräva föräldrarnas auktoritet eller ansvar eller innehålla direkta uppmaningar till barn att övertala sina föräldrar att köpa den utannonserade produkten åt dem.

Även om marknadsföringslagen saknar särskilda bestämmelser om barnreklam framhålls dock i lagens förarbeten att det finns skäl att ställa speciellt höga krav på hederlighet och vederhäftighet i vissa fall. Ett sådant skäl kan vara att framställningen riktar sig till grupper som kan antas vara mindre kritiska än konsumenter i allmänhet, exempelvis barn. Vidare anförs att det inte bör vara främmande för domstolarna att vid bestämningen av storleken av marknadsstörningsavgift också ta hänsyn till de särskilda svårigheter som barn och unga samt andra utsatta grupper i samhället kan ha att rätt bedöma och värdera marknadsföringens innehåll.

De nordiska konsumentombudsmännen tog år 2002 fram en ny gemensam ståndpunkt om handel och marknadsföring på Internet. I dokumentet finns ett avsnitt om marknadsföring riktad mot barn och ungdomar. I korthet går rekommendationerna avseende sådan marknadsföring ut på att marknadsföringen skall vara utformad så, att det är uppenbart för den åldersgrupp som är målgrupp, att det är fråga om marknadsföring, att reklam för produkter och varumärken riktade mot barn inte bör utformas som spel eller integreras i spel, att barn och unga inte bör uppmanas att köpa varor eller ingå andra avtal via Internet, att barn inte bör uppmanas att lämna upplysningar om sig själva, hushållet eller andra personer och att näringsidkare inte bör använda undersökningar, tävlingar eller andra liknande metoder för att samla in personuppgifter från barn.

Enligt Marknadsdomstolen (MD) är det oförenligt med god affärssed att skicka adresserad direktreklam till personer under 16 år (MD 1983:16 och MD 1999:26).

Motionerna

I motion L234 av Catherine Persson (s) anförs att marknadsföring som vänder sig till barn blivit allt aggressivare och mer omfattande, bl.a. i form av säljfrämjande åtgärder som utdelning av leksaker, gratiserbjudanden, tidningsutskick och pysselaktiviteter. Enligt motionärerna är marknadsföringen till nackdel för barnens fysiska och psykiska hälsa. Marknadsföringslagen bör därför kompletteras så att den ger ett bättre skydd för barn och unga. Regeringen bör även inom EU arbeta för en mer restriktiv marknadsföringslagstiftning som hindrar att marknadsföring direkt eller indirekt fångar barns och ungdomars uppmärksamhet. I motionen begärs tillkännagivanden i enlighet med det anförda (yrkandena 1 och 2).

Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s) begär i motion L352 ett tillkännagivande om att regeringen noga skall följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam (yrkande 2). I samma motion begärs ett tillkännagivande om vikten av en ökad medvetenhet om reklamens inverkan och om behovet av nya regler och lagar som ser till barnens bästa (yrkande 3).

Pågående och aviserat arbete, m.m.

Frågan om marknadsföring riktad till barn aktualiserades under det svenska ordförandeskapet i Nordiska ministerrådet år 2003. Vid de nordiska konsumentministrarnas möte i Sandhamn i augusti 2003 beslutades sålunda att åtgärder för att förhindra kommersiell press mot barn och unga skall prioriteras inom ramen för den nordiska konsumentforskningen under år 2004. I september 2003 anordnades vidare ett nordiskt seminarium om kommersiell press på barn och unga. Syftet med seminariet var att få en överblick över gemensamma problem inom Norden och att utröna förutsättningarna för ett nordiskt samarbete på området. Vid seminariet diskuterades olika problem, bl.a. dold reklam, inhämtande av personuppgifter på Internet och direktadresserad reklam. Därutöver kan nämnas att Nordiska rådet i oktober 2003 har rekommenderat Nordiska ministerrådet att vid utarbetandet av den konsumentpolitiska handlingsplanen på nordisk nivå för åren 2005–2008 inarbeta temat reklam riktad mot barn.

I en interpellationsdebatt den 17 februari 2004 rörande reklam riktad till barn och unga anförde statsrådet Ann-Christin Nykvist att Sverige aktivt verkar för en mera restriktiv lagstiftning inom EU på marknadsföringsområdet för att förhindra att reklam direkt eller indirekt syftar till att fånga barns och ungas uppmärksamhet. I de pågående förhandlingarna med anledning av kommissionens förslag till direktiv om otillbörliga affärsmetoder driver regeringen således, enligt statsrådet, linjen att det kommande direktivet måste ge barn och ungdomar ett mycket starkt skydd. Statsrådet Nykvist framhöll också att regeringen är beredd att vidta ytterligare åtgärder mot kommersiell påverkan som riktar sig mot barn och unga om det skulle behövas (svar på interpellation 2003/04:270).

Tidigare ställningstaganden

Utskottet har behandlat motsvarande och liknande motionsyrkanden vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2003 i det av riksdagen godkända betänkandet 2002/03:LU9. Utskottet hade därvid inte någon annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av återhållsamhet och hänsynstagande vid marknadsföring till barn. Mot bakgrund av att marknadsföringslagen är uppbyggd på ett sådant sätt att den har generell räckvidd och omfattar all marknadsföring, oavsett målgrupp, var dock utskottet inte berett att förorda införandet av särskilda bestämmelser i lagen om reklam riktad till barn. Utskottet utgick däremot från att regeringen verkar för ett fullgott skydd för barn och unga inom ramen för pågående lagstiftningsprojekt på det marknadsrättsliga området inom EU.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller den inställning som senast kom till uttryck våren 2003 och kan således inte i dagsläget ställa sig bakom motionsönskemålet om en utredning i syfte att införa särskilda bestämmelser i marknadsföringslagen om

barnreklam. Som redovisats inledningsvis pågår för närvarande ett brett upplagt lagstiftningsarbete inom EU på det marknadsrättsliga området med anledning av kommissionens förslag till förordning om säljfrämjande åtgärder och direktiv om otillbörliga affärsmetoder. Bägge dessa förslag kan komma att påverka medlemsstaternas möjligheter att på nationell nivå dels införa särskilda regler om marknadsföring riktad till barn, dels ingripa mot sådan marknadsföring. Utskottet vill för sin del än en gång understryka vikten av att Sverige i de fortsatta förhandlingarna med kraft verkar för ett fullgott skydd för barn och ungdomar i marknadsföringssammanhang. Som framgick av interpellationsdebatten den 17 februari 2004 är detta också regeringens linje. Något tillkännagivande från riksdagens sida i saken är därför inte erforderligt.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna L234 och L352 yrkandena 2 och 3.

Marknadsföring av ekologiskt odlade produkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion med krav på lagstiftningsåtgärder som rör marknadsföring av ekologiskt odlade produkter. Jämför reservation 17 (v).

Bakgrund

Marknadsföringslagen är enligt 2 § tillämplig då näringsidkare marknadsför eller själva efterfrågar produkter i sin näringsverksamhet. Med marknadsföring avses, enligt 3 §, reklam och andra åtgärder i näringsverksamhet som är ägnade att främja avsättningen av och tillgång till produkter. Marknadsföring kan vara att anse som såväl icke-kommersiell som kommersiell. Av marknadsföringslagens förarbeten och rättspraxis framgår att ingripanden med stöd av marknadsföringslagen endast kan ske mot marknadsföring i kommersiell verksamhet som har ett kommersiellt syfte och rent kommersiella förhållanden till föremål (jfr exempelvis prop. 1984/85:151 s. 46 f, MD 1987:27 och MD 1999:26). Marknadsföringslagen är således inte tillämplig om marknadsföringen är inriktad på att exempelvis bibringa allmänheten vissa allmänna värderingar eller påverka dess allmänna beteende i viss riktning. I tveksamma fall har tryck- och yttrandefriheten företräde framför marknadsföringslagen.

Av 4 § marknadsföringslagen följer ett allmänt krav på att marknadsföring skall vara vederhäftig. Enligt 6 § får marknadsföring inte innehålla påståenden eller andra framställningar som är vilseledande i fråga om näringsidkarens egen eller någon annan näringsidkares verksamhet. Detta gäller särskilt framställningar som avser bl.a. produktens ursprung, användning och inverkan på hälsa eller miljö. Enligt rättspraxis och förarbetena till marknadsföringslagen

föreligger en s.k. omvänd bevisbörda i fråga om vederhäftighetskravet. Detta innebär att det är annonsören som har att bevisa att de uppgifter man lämnat om en produkt är riktiga (prop. 1994/95:123 s. 153 f.).

Enligt Marknadsdomstolens praxis ställs höga krav på vederhäftighet när miljöargument används i marknadsföring (jfr MD 1995:21 och MD 2004:4).

Motionen

I motion L256 aktualiserar Lars Ångström (mp) – med utgångspunkt i några konkreta rättsfall (MD 2002:18 och Stockholms tingsrätts dom den 14 november 2003 i mål T6676-01) förhållandet mellan marknadsföring och opinionsbildning och möjligheterna att marknadsföra ekologiskt odlade produkter med miljöargument. Enligt motionären innebär nuvarande lagstiftning att det föreligger osäkerhet i fråga om vad som är tillåtet vid opinionsbildning i miljöfrågor och marknadsföring av ekologiskt odlade produkter. Detta kan, menar motionären, hämma offentlig miljöargumentering av organisationer som även kan betraktas som näringsidkare. I motionen anförs att det är viktigt att det ställs höga krav på miljöargumentering i näringsidkares kommunikation som har inslag av marknadsföring. Samtidigt är det angeläget att det klargörs att miljödiskussion grundad på en rimlig tolkning av försiktighetsprincipen är tillåten. Motionären framhåller att ett krav på total enighet inom forskarvärlden i en fråga, exempelvis huruvida det finns miljöfördelar med ekologisk odling eller ej, leder till att företag som engagerat sig för miljön får svårt att över huvud taget informera om sina produkter. Enligt vad som anförs i motionen är det angeläget att det skapas goda förutsättningar för företag som är lyhörda och tar till sig kritik. Dessa måste ha rimliga förutsättningar att marknadsföra sina produkter med miljöargument. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall lägga fram lagförslag, däribland förslag till ändringar i marknadsföringslagen, som säkerställer att miljömärkta produkter får marknadsföras med miljöargument.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att frågan om den närmare gränsdragningen mellan opinionsbildning och kommersiell marknadsföring har överlämnats till rättstillämpningen. Det ankommer därför inte på riksdagen att i förevarande sammanhang göra något uttalande om gällande praxis på området.

Utskottet är inte heller berett att förorda någon lagstiftningsåtgärd. Som utskottet påpekat i föregående avsnitt är marknadsföringslagen generellt utformad och således tillämplig på marknadsföring av alla slags varor. Med hänsyn härtill kan inte komma i fråga att införa särskilda bestämmelser i lagen som enbart gäller marknadsföring av miljömärkta eller ekologiskt odlade varor (jfr bet. 1994/95:LU14 s. 16).

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L256.

Märkning av djurtestade produkter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå motionsyrkanden med krav på märkning av produkter som testats på djur. Jämför reservation 18 (v).

Bakgrund

Frågan om införande av obligatorisk märkning av varor som testats på djur, företrädesvis kosmetiska och hygieniska produkter, har uppmärksammats tidigare i olika sammanhang. Våren 1989 gav regeringen, med anledning av ett uttalande från riksdagen i betänkandet JoU 1987/88:22, Konsumentverket i uppdrag att utreda hur ett system för märkning av kosmetiska produkter med uppgift om genomfört test av produkten på djur skulle kunna utformas. I uppdraget låg även att redovisa hur en sådan märkning skulle förhålla sig till Sveriges handelspolitiska förpliktelser.

Konsumentverket redovisade uppdraget i december 1990 i promemorian Märkning av kosmetiska produkter med uppgift om djurtest. I promemorian pekade verket på en rad problem som var förenade med inrättandet av ett sådant märkningssystem och fann sammanfattningsvis att det varken var lämpligt eller rättsligt genomförbart att ålägga företagen en sådan informationsplikt. I stället föreslog verket att en allmän information som på ett klart och kortfattat sätt belyste frågan om djurtester av kosmetiska och hygieniska produkter skulle tillhandahållas konsumenterna i detaljhandeln.

Lagstiftning inom EU

Lagstiftning om kosmetiska produkter på EU-nivå finns i rådets direktiv 76/768/EEG av den 27 juli 1976 om tillnärmning av medlemsländernas lagstiftning om kosmetiska produkter, det s.k. kosmetikadirektivet. Europaparlamentet och rådet beslutade i januari 2003 en sjunde ändring i direktivet, som bl.a. innebär att det införts förbud mot dels djurtester av kosmetiska och hygieniska produkter, dels marknadsföring av varor som testats på djur. Förbuden träder i kraft så snart alternativa metoder är tillgängliga, dock senast sex år efter direktivets ikraftträdande. Eftersom man har bedömt att det kommer att ta längre tid än sex år att utveckla alternativa metoder medger direktivet undantag från marknadsföringsförbudet för tre slags tester under en längre tidsperiod, maximalt tio år. Direktivändringarna innebär vidare att det skall utarbetas riktlinjer för utformningen av information på en produkt om att inga djurtester har förekommit. Direktivet skall vara genomfört i nationell rätt senast i september 2004. Frankrike och The European Federation for Cosmetics Ingredients har väckt talan vid EG-domstolen med yrkande om att ändringsdirektivet skall ogiltigförklaras såvitt avser marknadsförings- och testförbuden.

Motionen

I motion L270 av Ingemar Vänerlöv (kd) anförs att det är svårt som konsument att välja bort varor som är testade på djur, eftersom det inte finns någon obligatorisk märkning av sådana varor. Detta kan leda till att konsumenterna som tar avstånd från djurtestade produkter av misstag köper sådana varor. En märkning av djurtestade produkter skulle således, menar motionären, underlätta konsumenternas produktval och i förlängningen leda till en minskad användning av försöksdjur. Motionären begär tillkännagivanden om att det bör införas märkning av djurtestade produkter (yrkande 1) och att en sådan märkningsordning bör harmoniseras på EU-nivå (yrkande 2).

Utskottets ställningstagande

Som redovisats i det föregående finns det i dag ett regelverk på EU-nivå som innebär införande av förbud mot marknadsföring av djurtestade varor och djurtester. Utskottet erinrar om att det under arbetet med det sjunde ändringsdirektivet fördes fram förslag från Europaparlamentet med krav på införande av bestämmelser om obligatorisk märkning av djurtestade varor i direktivet. Rådet och kommissionen kunde inte godta dessa förslag, i huvudsak med hänvisning till att en sådan märkningsordning skulle kunna stå i strid med WTO:s regler om tekniska handelshinder. I den kompromiss som slutligen träffades mellan parlamentet och rådet i januari 2003 föll dessa förslag. Däremot kom man överens om en bestämmelse som innebär att det skall upprättas riktlinjer för utformningen av märkning av varor med påstående om att varan inte är testad på djur. Mot den angivna bakgrunden kan det knappast anses rimligt eller i sak befogat att Sverige nu skall börja driva frågan om införande av ett obligatoriskt märkningssystem avseende djurtestade varor på EU-nivå. Någon åtgärd med anledning av motion L270 yrkande 2 bör därför inte komma till stånd.

När det sedan gäller frågan om införande av ett nationellt märkningssystem kan utskottet konstatera att detta spörsmål har utretts tidigare och därvid avvisats. Utskottet kan inte finna annat än att de skäl som därvid anfördes mot införandet av en sådan märkningsordning alltjämt äger giltighet. Med hänsyn till detta, och då det nu finns lagstiftning på EU-nivå med förbud mot djurtest och marknadsföring av djurtestade varor, bör motion L270 yrkande 1 inte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L270.

Märkning av hund- och kattskinn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari förordas att det skall inrättas ett system för märkning av hund- och kattskinn. Jämför reservation 19 (v).

Motionen

Ulf Holm m.fl. (mp) kritiserar i motion MJ405 det förhållandet att hund- och kattsinn importerats till Sverige och övriga EU för att användas vid tillverkning av kläder. För att konsumenterna skall ha möjlighet att välja bort sådana varor är det, enligt motionärerna, mycket viktigt att det införs ett märkningssystem som innebär att det skall vara obligatoriskt att märka skinnprodukter med uppgift om djurart och djurets ursprungsland. I motionen begärs ett tillkännagivande om att ett sådant märkningssystem skall införas skyndsamt (yrkande 3).

Pågående arbete

I januari 2003 gav regeringen Kommerskollegium och Jordbruksverket i uppdrag att utreda hur ett förbud mot införsel, produktion och saluförande av päls- och skinnprodukter från hund och katt kan utformas. I uppdraget ingick även att utreda om det fanns förutsättningar att, som komplement till regler om import och export av päls- och skinnprodukter av hund eller katt, införa ett märkningssystem av sådana varor. Uppdraget redovisades i en rapport den 13 maj 2003. I rapporten föreslås bl.a. att förordningen (EG) nr 1774/2002, den s.k. biproduktsförordningen, skall kompletteras med myndighetsföreskrifter med förbud mot dels import och saluförande av hela hudar och skinn från hund och katt, dels import, införsel, produktion och saluförande av delar av sådana hudar och skinn. Vidare föreslås en särskild lag med förbud mot införsel, import och saluförande av produkter som är tillverkade av eller till någon del består av päls eller skinn från hund eller katt. Myndigheterna avråder i rapporten från att införa ett obligatoriskt märkningssystem som omfattar alla päls-, skinn- och läderprodukter som ett komplement till ett handelsförbud. Man avråder även från att införa ett system med en mer begränsad märkningsskyldighet.

Utskottets ställningstagande

Enligt vad utskottet har erfarit bereds Kommerskollegiets och Jordbruksverkets rapport inom Regeringskansliet. Resultatet av den pågående beredningen bör inte föregripas genom något uttalande från riksdagens sida. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion MJ405 yrkande 3.

Märkning av manipulerade fotografier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på införande av obligatorisk märkning av manipulerade fotografier som används i marknadsföring. Jämför reservation 20 (v).

Motionen

I motion L339 av Matilda Ernkrans och Louise Malmström (båda s) anförs att fotografier som används i marknadsföring, exempelvis på fotomodeller, ofta är manipulerade i syfte att modellen skall se vackrare ut än vad som egentligen är fallet. Motionärerna anser att det är angeläget att producenterna i sådana fall åläggs en skyldighet att ange att fotomodellens kropp blivit ändrad och inte ser ut som på fotografiet i verkligheten. Ett sådant märkningssystem skulle, enligt vad som anförs i motionen, fungera som en signal att dagens kroppsideal är så förvrängt och konstlat att inte ens fotomodellerna själva kan leva upp till det. Vidare tydliggörs genom en sådan ordning att inte en enda människa ser ut som det skönhetsideal som så många försöker uppnå. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att det förordade märkningssystemet skall införas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har förståelse för den tanke som ligger till grund för förslaget och ser det från sina utgångspunkter som angeläget att åtgärder vidtas i syfte att förhindra att unga flickor och pojkar genom marknadsföring bibringas en felaktig och ohälsosam kroppsuppfattning. Det av motionärerna föreslagna märkningssystemet väcker emellertid en rad frågor av såväl rättslig som praktisk natur, och utskottet är inte övertygat om att förslaget är genomförbart. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion L339.

Redovisning av omräkningskurs

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande med krav på införande av en skyldighet att ange omräkningskurs vid betalning med euro i butik.

Bakgrund

Enligt 4 § lagen (1996:1006) om valutaväxling och betalningsöverföring är ett företag som driver valutaväxlingsrörelse skyldigt att informera om tillämplade växelkurser och avgifter samt tillhandahålla avräkningsnota. Av avräkningsnotan skall framgå företagets namn, växelkurs samt de avgifter som tas ut av valutaväxlingsföretaget. Om ett företag underlåter att lämna sådan information, skall marknadsföringslagen (1995:450) tillämpas. Av prisinformationslagen (1991:142) framgår att pris och jämförpris skall anges i svenska kronor. Inget hindrar dock att priset även anges i utländsk valuta. Motsvarande skall gälla enligt den proposition med förslag till ny prisinformationslag som regeringen nyligen har överlämnat till riksdagen (prop. 2003/04:38). Någon uttrycklig skyldighet att ange omräkningskurs vid betalning med andra valutor vid köp i butik finns inte.

Motionen

I motion L271 av Göran Magnusson (s) påpekas att det i många butiker och restauranger är möjligt att betala med euro. Varje säljställe bestämmer själv sin egen omräkningskurs. Turister och andra som vill betala med sitt hemlands valuta kan därför, anför det, inte i förväg veta hur det angivna priset förhåller sig till den svenska prisnivån. Enligt motionären är det inte bra för turistnäringen att Sverige får rykte om sig att vara ett dyrt land att turista i. Motionären begär ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall ta initiativ till åtgärder som innebär att alla säljställen tydligt och öppet skall ange vilken kurs som används vid omräkning mellan svenska kronor och euro.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan inte se att det i dagsläget föreligger behov av den i motionen förordade lagstiftningen. Användningen av euro vid köp i butik kommer dock sannolikt att öka, och utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen och vidtar de åtgärder som kan visa sig vara erforderliga utan något tillkännagivande i saken från riksdagens sida.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L271.

Dolda avgifter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande som gäller s.k. dolda avgifter inom bl.a. telefoniområdet.

Bakgrund

Allmänna bestämmelser om prisinformation finns i marknadsföringslagen (1995:450) och prisinformationslagen (1991:601). Lagstiftningen innebär sammanfattningsvis att näringsidkaren är skyldig att lämna korrekt och tydlig prisinformation. Särskilda bestämmelser om prisinformation inom telefoni-sektorn finns i lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation Enligt 5 kap. 17 § skall den som tillhandahåller en allmänt tillgänglig telefonitjänst hålla information om gällande priser, taxor och villkor för tillgång till och användning av telefonitjänster allmänt tillgängliga. Post- och telestyrelsen har i lagen bemyndigats att meddela närmare föreskrifter om sådan information. Enligt vad utskottet har erfårit avser man inom Post- och telestyrelsen under våren 2004 överväga att införa föreskrifter om information om öppningsavgifter, dvs. avgifter som tas ut vid varje uppringning.

Motionen

I motion L286 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s) anförs att det ofta förekommer dolda avgifter inom bl.a. telefonisektorn. Enligt motionärerna är det viktigt att konsumenterna på alla områden får tydlig information om vilka avgifter som tas ut. Utgångspunkten måste, anförs det, vara att allt skall redovisas öppet och att dolda avgifter elimineras. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har för sin del ingen annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av korrekt och tydlig information om förekommande avgifter. Utskottet förutsätter att berörda myndigheter följer utvecklingen på marknaden och ingriper med stöd av den marknadsrättsliga lagstiftningen om behov därav skulle föreligga. Någon åtgärd från riksdagens sida med anledning av motionen är inte befogad, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motion L286.

Konsumentinformation om bilars bränsleförbrukning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion som gäller konsumentinformation om bilars bränsleförbrukning.

Bakgrund

År 1995 beslutade kommissionen en strategi för att uppnå minskade koldioxidutsläpp för personbilar och förbättrad bränsleekonomi, KOM(95)689. Målet med strategin är att minska koldioxidutsläppen till i genomsnitt 120 g/km för nya personbilar senast år 2010. Strategin består av tre huvudbeståndsdelar, (1) ett åtagande från bilindustrin om förbättrad bränsleekonomi, (2) bränsleekonomimärkning av bilar och (3) främjande av bränsleekonomi hos bilar genom skatteåtgärder. Därutöver skall forskning bedrivas på området.

Som ett led i genomförandet av strategin beslutade Europaparlamentet och rådet den 13 december 1999 direktiv 1999/94/EG om tillgång till konsumentinformation om bränsleekonomi och koldioxidutsläpp vid marknadsföring av nya personbilar. Direktivet syftar till att köpare av nya personbilar skall få tillgång till information om bränsleekonomi och koldioxidutsläpp för att kunna göra väl underbyggda val av bilmodell. I direktivet finns bestämmelser om märkning och affischering av uppgifter om olika bilmodellens bränsleekonomi och koldioxidutsläpp vid försäljningsställen. Direktivet föreskriver vidare att medlemsländerna skall se till att det varje år utarbetas en översikt över bilars bränsleekonomi och koldioxidutsläpp i enlighet med vad som föreskrivs i en bilaga till direktivet. I bilagan anges att översikten bl.a. skall innehålla uppgift om den officiella bränsleförbrukningen för varje bilmodell som tas upp i förteckningen. Med officiell bränsleförbrukning avses,

enligt direktivet, den bränsleförbrukning som godkännandemyndigheten har typgodkänt i enlighet med bestämmelserna i direktiv 80/1268/EEG. Bränsleförbrukningen fastställs enligt en s.k. körcykel som består av två delar, en som simulerar stadstrafik och en som simulerar landsvägskörning. I Sverige utarbetas översikten av Konsumentverket i samarbete med Naturvårdsverket och Vägverket.

Motionen

I motion L311 av Lars Lilja och Sören Wibe (båda s) kritiseras körcykeln som används för att beräkna bränsleförbrukningen. Motionärerna anför att körcykeln har mycket litet att göra med verklig bilkörning och anser att Konsumentverket i sin information om bilars bränsleförbrukning bör upplysa om bristerna i det nuvarande systemet. Vidare bör berörda myndigheter verka för att man inom EU gör om körcykeln så att den bättre motsvarar förhållandena vid verklig bilkörning. I motionen begärs ett tillkännagivande i enlighet med vad som anförts om konsumentupplysning om bilars bränsleförbrukning.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är inte berett att förorda något uttalande från riksdagens sida vad gäller den kritik som riktas mot körcykeln. Såvitt utskottet erfarit är dock kommissionens strategi föremål för en kontinuerlig översyn. Utskottet förutsätter att utformningen av körcykeln kommer att aktualiseras inom ramen för detta arbete. Någon åtgärd från riksdagens sida är inte påkallad med anledning av motion L311, och utskottet föreslår att riksdagen avslår motionen.

Försäljning av sprejburkar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari begärs lagstiftning om förvaring av sprejburkar i handeln.

Motionen

I motion L324 av Hans Unander m.fl. (s) framhålls att klotter är ett allvarligt samhällsproblem som måste bekämpas med en rad olika åtgärder. En sådan åtgärd vore, anser motionärerna, att införa lagstiftning med krav på att sprejfärger skall hållas inlåsta vid försäljning. I motionen begärs ett tillkännagivande om att regeringen skall ges i uppdrag att återkomma till riksdagen med förslag till sådan lagstiftning.

Pågående arbete, m.m.

Regeringen överlämnade våren 2003 proposition 2002/03:138 Åtgärder mot klotter och annan skadegörelse till riksdagen. I propositionen föreslog regeringen dels en ändring i polislagen (1984:387) i syfte att möjliggöra för polisen att kroppsvisitera personer för att söka efter föremål ägnade att användas som hjälpmedel vid skadegörelse, dels en höjning av straffmaximum vid skadegörelse av normalgraden och en kriminalisering av försök till sådana brott. Riksdagen antog lagförslagen (bet. 2003/04:JuU3, rskr. 15).

I propositionen anförde regeringen att lagändringarna skulle följas upp och utvärderas. Regeringen framhöll vidare att det fanns behov av att inventera de klotterförebyggande åtgärder som vidtagits i Sverige och analysera de uppföljningar som gjorts av deras effekter. Brottsförebyggande rådet har på regeringens uppdrag utfört en sådan inventering och analys. Uppdraget redovisades i december 2003 i rapporten Klotter En inventering av förebyggande åtgärder. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har, från sina utgångspunkter, ingen annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av att klotter bekämpas. Som redovisats pågår också arbete som ligger väl i linje med motionsönskemålet. Resultatet av det pågående utvärderings- och beredningsarbetet bör avvaktas innan utskottet är berett att ta ställning till behovet av de i motionen begärda lagstiftningen. Motion L324 bör därför avslås.

Försäljning av butangas

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari begärs åtgärder för att informera handeln om gällande regler rörande försäljning av cigarettändare innehållande butangas.

Bakgrund

Enligt 2 § förordningen (1977:994) om försäljning och förvaring av vissa flyktiga lösningsmedel m.m. skall flyktiga lösningsmedel eller annan vara som innehåller sådant medel och som vid inandning medför eller kan befaras medföra berusning förvaras på ett sådant sätt att dess användning i berusningssyfte hindras eller motverkas. Varan får vidare inte försälas när det kan antas att den förvärvas för att användas som berusningsmedel. Läkemedelsverket får, i syfte att hindra eller motverka att varor som omfattas av förordningen används i berusningssyfte, efter samråd med Kemikalieinspektionen meddela särskilda föreskrifter om märkning, förvaring och försäljning av

sådana varor. Verket får vidare förbjuda försäljning av vissa varuslag till den som är under 18 år. Det ankommer på Läkemedelsverket att utöva tillsyn över att förordningen och föreskrifter som meddelats med stöd av den efterlevs.

Motionen

Margareta Israelsson (s) påpekar i motion L338 att butan- och propangas, som finns bl.a. i cigarettändare, fått ökad användning som snifningsmedel under senare år. Cigarettändare förvaras, anför det, lättillgängligt och väl expone-
rade i handeln. För att denna utveckling skall stävjas krävs, anser motionären, ytterligare åtgärder för att informera handeln om dess ansvar och gällande regelverk på området. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen på lämpligt sätt skall se till att uppmärksamma denna fråga.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärens uppfattning vad gäller vikten av att handeln har kännedom om och följer gällande regelverk på ifrågavarande område. Såvitt utskottet har erfarit har man dock från Läkemedelsverket vid flera tillfällen vidtagit åtgärder för att med hjälp av berörda branschorganisationer informera branschen om regelverket. Utskottet förutsätter att regeringen följer utvecklingen och ser till att berörda myndigheter vidtar de ytterligare informations-
åtgärder som kan visa sig erforderliga utan något formellt uttalande från riksdagens sida.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L338.

Tvistlösning utom domstol

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå ett motionsyrkande vari begärs ett tillkännagivande som gäller tvistlösning på konsumentområdet. Utskottet hänvisar till tidigare ställningstaganden från riksdagens sida. Jämför reservation 21 (m).

Motionen

I motion L353 av Inger René m.fl. (m) anför att regeringen sedan år 1994 försökt införa större möjligheter att processa i domstol i konsumenttvister. Ett bättre alternativ vore, menar motionärerna, att anamma de moderna modeller för utomrättslig tvistlösning, s.k. alternative dispute resolution (ADR), som har utvecklats under senare år. Motionärerna framhåller särskilt utvecklingen inom EU på området och verksamheten vid Allmänna reklamationsnämnden. I motionen begärs ett tillkännagivande som går ut på att regeringen skall främja framväxten av utomrättslig tvistlösning i konsumenttvister (yrkande 11).

Pågående arbete

Inom EU har alltsedan 1980-talet pågått arbete i syfte att främja enkla, billiga och effektiva metoder för att lösa gränsöverskridande tvister genom alternativ tvistlösning. Som exempel kan nämnas EEJ-net, som inrättades i oktober 2001 och som tillhandhåller en kommunikations- och stödstruktur bestående av nationella kontaktpunkter i varje medlemsstat. Dessa skall ge konsumenterna information och stöd. EEJ-net har kompletteras med FIN-net, ett nätverk för lösning av tvister rörande finansiella tjänster utom domstol. I sammanhanget bör vidare nämnas att kommissionen i april 2002 överlämnade en grönbok om alternativa system för tvistlösning inom civil- och handelsrätten, KOM(2002) 196. Syftet med grönboken var att inleda en bred diskussion bland medlemsstaterna och andra berörda parter om en rad olika spörsmål som gäller alternativ tvistlösning. Europaparlamentet yttrade sig i februari 2003 och välkomnade därvid grönboken och framhöll att alternativ tvistlösning bör tillåtas som en icke obligatorisk möjlighet vars användning bör uppmuntras, dock under förutsättningen att detta inte leder till att parternas rätt att vid behov väcka talan vid domstol inte urholkas.

Tidigare ställningstaganden

Motsvarande motionsyrkanden har avstyrkts av utskottet vid flera tidigare tillfällen, senast våren 2003 i det av riksdagen godkända betänkandet 2002/03:LU9. Utskottet hade då inte någon annan uppfattning än motionärerna vad gäller vikten av att det skapas tvistlösningsmekanismer i konsumenttvister, inte minst i gränsöverskridande tvister. Utskottet kunde inte finna att den då aktuella motionen påkallade någon riksdagens åtgärd.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sitt tidigare ställningstagande och föreslår att riksdagen avslår motion L353 yrkande 11.

Stöldgods

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion vari föreslås lagstiftningsåtgärder i syfte att förhindra omsättningen av stöldgods.

Motionen

Heli Berg (fp) understryker i motion L231 äganderättens betydelse i samhället. Den enskildes rättssäkerhet måste, anför det, vara en ledstjärna för polis, domstolar och andra myndigheter. Motionären pekar på fall där personer som misstänkts för stöld, men inte kunnat lagföras, fått behålla egendom som uppenbarligen måste vara stöldgods, men inte kunnat knytas till en viss stöld.

Detta är, enligt motionären, stötande för den allmänna rättskänslan. I motionen begärs ett tillkännagivande om att en enskild skall kunna åläggas att bevisa ett egendomsförvärv vid äventyr att staten skall ha rätt att beslagta egendomen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att ett bifall till motionsyrkandet skulle innebära en genomgripande förändring av svensk rätt som utskottet inte kan ställa sig bakom. Därtill kommer att den av motionären beskrivna problematiken i viss mån torde ha förlorat i aktualitet i och med att godtrosvärv av stöldgods sedan den 1 juli 2002 inte längre är möjligt (prop. 2002/03:17, bet. LU11, rskr. 122).

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motion L231.

S.k. doggybag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen bör avslå en motion som gäller tillhandahållande av s.k. doggybag på restauranger.

Motionen

Hillevi Larsson (s) anför i motion L241 att det i USA finns regler som innebär att en restuarang är skyldig att erbjuda en s.k. doggybag till de gäster som inte ätit upp sin mat. Motionären anser att en sådan ordning innebär flera fördelar, bl.a. att matresterna kommer till användning i stället för att kastas och att gästen kan tillgodogöra sig allt det han eller hon köpt. En möjlighet att ta med sig matresterna skulle även, hävdas i motionen, vara positiv från folkhälso-synpunkt eftersom det bl.a. finns en risk att överviktiga äter mer än vad de tänkt sig. I motionen begärs ett tillkännagivande om att det skall vara obligatoriskt för alla restauranger och matställen att erbjuda s.k. doggybag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har från sina utgångspunkter inget att erinra mot att enskilda restauranger och matställen erbjuder sina gäster en möjlighet att ta med matrester i en s.k. doggybag. Utskottet delar däremot inte motionärens uppfattning vad gäller behovet och lämpligheten av tvingande lagstiftning på området. Motion L241 bör därför avslås.

Reservationer

1. Mål och inriktning för konsumentpolitiken, punkt 1 (m, fp, kd)

av Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Henrik von Sydow (m), Ingemar Vänerlov (kd) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om mål och inriktning för konsumentpolitiken. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L292 yrkande 1, 2003/04:L351 yrkandena 1 och 2 och 2003/04:L353 yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Konsumentmakt och valfrihet är mål som bara kan tillgodoses inom ramen för marknadsekonomin. En väl fungerande marknad är den bästa förutsättningen för att tillgodose konsumenternas önskemål om bra produkter till låga priser med god service. Den enskilde individen skall kunna göra sitt val och tryggt kunna förlita sig på sin egen kunskap, sunda lagar och en lyhörd och ansvarstagande marknad som stöd. En konsumentpolitik byggd på ett ovanifrånperspektiv tar ifrån den enskilde konsumenten både inflytande och bestämmanderätt och minskar således den verkliga konsumentmakten. Att konkurrensutsätta totalreglerade delar av ekonomin är ett viktigt redskap för att stärka konsumentmakten, och konsumenternas ställning måste stärkas också vad gäller offentligt finansierade produkter och tjänster. Fritt in- och utträde på marknaden, fri prisbildning och fri konkurrens är viktiga förutsättningar för en fungerande marknad och därmed för verklig konsumentmakt. Detta måste vara utgångspunkten för hela konsumentpolitiken.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L292 yrkande 1, L351 yrkandena 1 och 2 samt L353 yrkandena 1 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

2. Mål och inriktning för konsumentpolitiken, punkt 1 (c)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om mål och inriktning för konsumentpolitiken. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L292 yrkande 1 och 2003/04:L351 yrkandena 1 och 2 och avslår motion 2003/04:L353 yrkandena 1 och 3.

Ställningstagande

Jag står bakom 2001 års konsumentpolitiska beslut men vill framföra några för oss viktiga ståndpunkter. I det fortsatta arbetet med att utforma en ny konsumentpolitisk handlingsplan för tiden efter år 2005 är det viktigt att konsumentmakten stärks. Det kan ske på flera olika sätt exempelvis genom arbetet inom Konsumentverket och kommunernas konsumentrådgivning, men även genom ett ökat stöd från samhället till konsumentorganisationerna.

Medvetna och kunniga konsumenter förutsätter en väl fungerande konsumentpolitik på bred front. En tydlig lagstiftning och en fungerande marknad är en förutsättning för att konsumenten skall känna trygghet om något inte fungerar. Men svenska konsumenter måste också ges möjligheter att organisera sig själva för att informera och bedriva opinionsarbete utifrån brukarens erfarenheter.

Konsumentens/brukarens ställning måste även förbättras vad gäller offentligt finansierade produkter och tjänster.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L292 yrkande 1 och L351 yrkandena 1 och 2 och med avslag på motion L353 yrkandena 1 och 3, som sin mening ge regeringen till känna.

3. Utformningen av EU-lagstiftningen, punkt 3 (fp)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om harmonisering av konsumenträtten. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L351 yrkande 3.

Ställningstagande

För att uppnå en gemensam marknad som har konsumenternas förtroende är det, enligt vår mening, nödvändigt att vissa områden inom konsumenträtten harmoniseras ytterligare. Det räcker alltså inte med gemensamma minimiregler för att garantera den europeiske konsumenten ett fullgott konsumentskydd. I det sammanhanget vill vi framhålla att det i många fall inte är de sakliga skillnaderna i medlemsstaternas lagstiftning som är problemet utan själva det faktum att det förekommer skillnader. Vetskapen därom leder till att det skapas ett psykologiskt hinder mot att handla utomlands. Regeringens nuvarande inriktning på sitt arbete när det gäller graden av harmonisering av den kon-

sumenträttsliga lagstiftningen innebär visserligen ett steg i rätt riktning i förhållande till vad som gällt tidigare. Vi anser dock att regeringens arbete i än högre grad bör inriktas på en harmonisering av konsumenträtten på en hög nivå inom EU.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L351 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

4. Konsumentverket, punkt 4 (m, fp, kd)

av Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Henrik von Sydow (m), Ingemar Vänerlov (kd) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om verksamheten vid Konsumentverket. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L351 yrkande 11 och 2003/04:L353 yrkande 5.

Ställningstagande

Konsumentverket har den dubbla rollen att dels vara marknadsvårdande och utöva marknadskontroll, dels företräda den ena parten på marknaden i en opinionsbildande roll. Konsumentverkets myndighetsutövning bör enligt vår mening separeras från de opinionsbildande uppgifterna och verksamheten begränsas till de rent produktkontrollerande uppgifterna samt tillsyn över den konsumenträttsliga lagstiftningens efterlevnad.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L351 yrkande 11 och L353 yrkande 5, som sin mening ge regeringen till känna.

5. Lagkostnadskommission, punkt 6 (m)

av Bertil Kjellberg (m), Henrik von Sydow (m) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om lagkostnadskommission. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L353 yrkande 9.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det angeläget att se över och utvärdera den konsumenträttsliga lagstiftningen i Sverige. Flertalet lagar om produktsäkerhet, producentansvar och konsumentskydd är effektiva och rimliga. Regelmassan har dock vuxit betänkligt. Tvingande lagstiftning har en kostnad som konsumenterna i slutändan får betala. Lagstiftningen har dessutom successivt gjort det svårare för mindre konkurrenter att utmana etablerade aktörer, vilket urholkar konkurrensen. Mot denna bakgrund bör det tillkallas en statlig lagkostnadskommission med uppgift att dels klarlägga den konsumenträttsliga lagstiftningens kostnader för konsumenterna, dels se över behovet av lagstiftningen. Regeringen bör ges i uppdrag att ta initiativ till inrättandet av en sådan kommission.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L353 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

6. Konsumenträtt inom offentlig verksamhet, punkt 7 (m, fp, kd, c)

av Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m), Ingemar Vänerlov (kd) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om konsumenträtt inom offentlig sektor. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L292 yrkandena 2 och 3, 2003/04:L343, 2003/04:L351 yrkandena 5 och 6 och 2003/04:L353 yrkande 10.

Ställningstagande

Vi konstaterar att många av de tjänster som betyder mest för medborgarna är offentligt producerade eller offentligt styrda, samtidigt som konsumentmakten är svagare på dessa områden. I syfte att stärka konsumenternas ställning inom den offentligt finansierade sektorn bör det göras en översyn av lagstiftningen för att så långt som möjligt ge bl.a. konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen en enhetlig och konkurrensneutral tillämpning på de olika sektorerna i ekonomin.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L292 yrkandena 2 och 3, L343, L351 yrkandena 5 och 6 samt L353 yrkande 10, som sin mening ge regeringen till känna.

7. E-handel, punkt 9 (fp)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om särskild servicemyndighet för IT-frågor. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:T561 yrkande 5 och avslår motionerna 2003/04:L281 och 2003/04:L326 yrkandena 1 och 2.

Ställningstagande

Det finns en rad konsumentfrågor av utpräglad IT-karaktär som ingen offentlig myndighet i dag tar ett helhetsgrepp på. Post- och telestyrelsen, Datainspektionen, Konkurrensverket, Konsumentverket och andra myndigheter har ansvar för olika områden. En särskild myndighet bör därför inrättas och ges en sammanhållen och servicebetonad roll gentemot konsumenterna av IT, privata användare, organisationer, företag och myndigheter. Myndigheten bör vara tidsbegränsad och verksamheten bör senare uppgå i Konsumentverket.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion T561 yrkande 5 och med avslag på motionerna L281 och L326 yrkandena 1 och 2, som sin mening ge regeringen till känna.

8. Resegarantisystemet, punkt 10 (m, fp, kd, c)

av Jan Ertsborn (fp), Bertil Kjellberg (m), Martin Andreasson (fp), Viviann Gerdin (c), Henrik von Sydow (m), Ingemar Vänerlov (kd) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om resegarantisystemet. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L223, 2003/04:L225, 2003/04:L292 yrkande 4 och 2003/04:N337 yrkande 3.

Ställningstagande

Enligt vår mening kan nuvarande resegarantisystem, som binder så mycket kapital men som i förhållande härtill uppenbarligen utnyttjas så lite, starkt ifrågasättas. Systemet är därtill orättvist betungande för de mindre researrangörsföretagen genom de konsekvenser som modellen för att ställa de individuella säkerheterna får för denna kategori. De små researrangörsföretagarna

måste nämligen betala relativt sett mycket högre avgifter till bankerna som provision för bankernas åtaganden än de stora charterbolagen. Sammantaget innebär det kostnader för avgifter, inteckningar, borgensförbindelser m.m. Konsekvenserna blir att en småföretagare betalar mångdubbelt mer än stora researrangörer för garantin. Detta snedvrider konkurrensen, försvårar nyetableringen inom branschen och får negativa konsekvenser för konsumenterna genom högre priser samt sämre utbud och service.

Med hänsyn till det anförda anser vi att en alternativ modell för ställande av resegaranti måste utredas i syfte att bättre tillgodose de små reseföretagens intressen och konsumenternas behov av skydd. Det är därvid angeläget att även de konkurrenspekter som tas upp i motion L225 blir föremål för närmare överväganden.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L223, L225, L292 yrkande 4 och N337 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

9. Konsumentvägledning, punkt 11 (fp, kd)

av Jan Ertsborn (fp), Martin Andreasson (fp) och Ingemar Vänerlöv (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om konsumentvägledning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L351 yrkandena 9 och 12 och avslår motionerna 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del och 2003/04:L283 yrkande 1.

Ställningstagande

Vi kan konstatera att avståndet mellan rika och fattiga grupper i samhället har ökat under senare år. Samtidigt som vissa grupper fått en starkare hushålls-ekonomi har andra grupper fått möta nya svårigheter. Konsumentpolitiken bör särskilt uppmärksamma och erbjuda stöd till de ekonomiskt svaga grupperna i samhället, exempelvis ensamstående föräldrar och människor med otrygga anställningsförhållanden. Enligt vår uppfattning bör det utvecklas någon form av uppsökande verksamhet för att nå ut med information till de fattigaste hushållen. Konsumentvägledningen bör också anstränga sig särskilt för att finna arbetssätt som innebär att kunskapen når ut till de ekonomiskt svaga grupperna. En sådan konsumentvägledning mobiliserar också tidigare outnyttjade krafter i dessa grupper. Regeringen bör ta initiativ till åtgärder för att konsumentvägledningen når ut till de ekonomiskt svaga grupperna i samhället.

Enligt vår uppfattning bör vidare en större del av de offentliga resurser som i dag anslås till myndigheter fördelas till det civila samhället i form av fristående konsumentorganisationer. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till åtgärder för att främja den frivilliga konsumentvägledningen.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L351 yrkandena 9 och 12 och med avslag på motionerna L282 yrkande 3 i denna del och L283 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

10. Konsumentvägledning, punkt 11 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om konsumentvägledning. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L283 yrkande 1 och 2003/04:L351 yrkande 9 och avslår motionerna 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del och 2003/04:L351 yrkande 12.

Ställningstagande

Jag anser att det är angeläget att den kommunala konsumentvägledningen byggs ut och stärks så att hela befolkningen får tillgång till lokal konsumentvägledning. Under senare år har vidtagits åtgärder i form av engångssatsningar och utvecklingsprojekt. Dessa initiativ är lovvärda. Det behövs dock, enligt min mening, mer långsiktiga åtgärder för att förstärka och utveckla tillgången till lokal rådgivning. De olika rådgivningsbyråer som finns på vissa områden är goda komplement till den kommunala konsumentvägledningen. Jag anser att det bör inrättas fler sådana rådgivningsbyråer på ytterligare sakområden, exempelvis i fråga om IT- och boendefrågor.

Därutöver vill jag framhålla vikten av att det kommer till stånd uppsökande verksamhet inom ramen för lokal konsumentverksamhet, riktad till de allra fattigaste och utsatta hushållen. Konsumentverket bör ta initiativ till att utveckla arbetssätt som gör att kunskapen i olika konsumentfrågor når ut till dem som behöver den bäst.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L283 yrkande 1 och L351 yrkande 9 och med avslag på motionerna L282 yrkande 3 i denna del och L351 yrkande 12, som sin mening ge regeringen till känna.

11. Konsumentvägledning, punkt 11 (c)

av Viviann Gerdin (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om konsumentvägledning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L351 yrkande 12 och avslår motionerna 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del, 2003/04:L283 yrkande 1 och 2003/04:L351 yrkande 9.

Ställningstagande

Som framhålls i motion L351 yrkande 12 har engagemanget bland konsumenterna ökat, bl.a. vad gäller konsumtionens påverkan på miljö och hälsa. Även etiska aspekter på konsumtionen har kommit alltmer i blickpunkten under senare år. Konsumenterna har således blivit medvetna och tar ett eget ansvar i större utsträckning än tidigare. Detta har inte skett genom lagstiftning eller politiska beslut utan genom att alltfler börjat inse att engagemanget varit otillräckligt. För att ta till vara detta behövs ett organiserat, frivilligt engagemang bland konsumenterna i fristående konsumentorganisationer.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L351 yrkande 12 och med avslag på motionerna L282 yrkande 3 i denna del, L283 yrkande 1 och L351 yrkande 9, som sin mening ge regeringen till känna.

12. Konsumentorganisationer, punkt 12 (fp)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen om konsumentorganisationer. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:MJ432 yrkande 11 och avslår motionerna 2003/04:L283 yrkande 3, 2003/04:L308 i denna del och 2003/04:L309 i denna del.

Ställningstagande

Alltfler konsumenter blir medvetna och tar ett ökat eget ansvar. Det behövs därför ett organiserat, frivilligt, engagemang bland konsumenterna. Vi vill att en större del av de resurser som i dag läggs på myndigheter och verk skall fördelas till det civila samhället. Genom att stärka det civila samhället blir det också lättare att nå ut med livsviktig konsumentinformation till grupper som

av olika skäl inte vänder sig till exempelvis en kommunal konsumentvägledare. När det exempelvis gäller livsmedel är detta av avgörande vikt inte bara från konsumentsynpunkt utan även från ett folkhälsoperspektiv.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion MJ432 yrkande 11 och med avslag på motionerna L283 yrkande 3, L308 i denna del och L309 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

13. Etisk märkning, punkt 13 (m)

av Bertil Kjellberg (m), Henrik von Sydow (m) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om frivillig märkning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L353 yrkande 12 och avslår motion 2003/04:L309 i denna del.

Ställningstagande

Många konsumenter efterfrågar i dag varor med märkning av olika slag, exempelvis etisk märkning, jämställdhetsmärkning och miljömärkning. Denna speciella form av varumärkning bör, enligt vår mening, tillåtas att vara ett konkurrensverktyg snarare än ett statligt kontrollmedel. Lagstadgade krav på märkning medför kostnader för konsumenterna samtidigt som effekterna av sådan märkning är svårkontrollerade på mikronivå. Seriösa företag övervakar själva sin tillverkning och informerar sina kunder om hur varorna tillverkats samtidigt som medvetna konsumenter väljer bäst själva vilka företag som producerar sina varor på ett sätt som passar konsumenternas intressen och val. Enligt vår uppfattning är därför självreglering och god branschsedvänja bättre än lagar och regler om märkning.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L353 yrkande 12 och avslag på motion L309 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

14. Funktionshindrade konsumenter, punkt 14 (fp)

av Jan Ertsborn (fp) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om funktionshindrade konsumenter. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L351 yrkande 8.

Ställningstagande

Enligt vår uppfattning är det angeläget att regeringen uppmärksammar funktionshinderade konsumenters situation på ett bättre sätt, bl.a. vad gäller fysisk tillgänglighet i butiksmiljö och vid källsortering. Som redovisats har det vidtagits vissa åtgärder på området. Enligt vår uppfattning borde dock frågan ges än större prioritet av regeringen i det kommande arbetet med att utarbeta en ny konsumentpolitisk handlingsplan.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L351 yrkande 8, som sin mening ge regeringen till känna.

15. Överskudsättning, punkt 15 (fp, v)

av Jan Ertsborn (fp), Tasso Stafilidis (v) och Martin Andreasson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om överskudsättning. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L351 yrkande 10 och avslår motion 2003/04:L282 yrkande 3 i denna del.

Ställningstagande

Enligt vår mening är det angeläget att återbetalningsplaner för långtidsarbetslösa personer med stora skulder utformas på ett sådant sätt att det lönar sig att, trots skuldbördan, ta ett arbete. En skuldsatt skall således inte behöva avstå från ett erbjudet arbete på grund av sina skulder. Konsumentverket bör ta upp frågan i en kontinuerlig diskussion med de exekutiva myndigheterna. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till sådana diskussioner.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L351 yrkande 10 och med avslag på motion L282 yrkande 3 i denna del, som sin mening ge regeringen till känna.

16. Könsdiskriminerande reklam, punkt 16 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om könsdiskriminerande reklam. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2003/04:L337, 2003/04:L348 och 2003/04:So419 yrkande 1.

Ställningstagande

Enligt min uppfattning är den könsdiskriminerande reklamen ett allvarligt samhällsproblem som kräver kraftfulla åtgärder. Som framhålls i motion So419 är det inte tillfredsställande att lagstiftaren har överlåtit till näringslivet att genom frivilliga åtgärder motverka den könsdiskriminerande reklamen. Jag anser att tiden nu är mogen att på nytt överväga frågan om införande av lagstiftning på området. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till en utredning av möjligheterna att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motionerna L337, L348 och So419 yrkande 1, som sin mening ge regeringen till känna.

17. Marknadsföring av ekologiskt odlade produkter, punkt 18 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om marknadsföring av ekologiskt odlade produkter. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L256.

Ställningstagande

Som närmare utvecklas i motion L256 kan lagstiftningen på det marknadsrättsliga området lägga hinder i vägen för opinionsbildning i frågor som rör ekologisk produktion. Vidare kan marknadsföringslagens krav på vederhäftighet i vissa fall försvåra marknadsföring av produkter som är ekologiskt producerade. Regeringen bör ges i uppdrag att låta göra en närmare analys av motionsspörsmålet och att återkomma till riksdagen med erforderliga lagförslag.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L256, som sin mening ge regeringen till känna.

18. Märkning av djurtestade produkter, punkt 19 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om märkning av djurtestade varor. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L270 yrkande 1 och avslår motion 2003/04:L270 yrkande 2.

Ställningstagande

Enligt min uppfattning är de nyligen beslutade ändringarna i kosmetikadirektivet ett viktigt steg i strävan att få bort varor som testats på djur från marknaden. Som komplement till denna lagstiftning bör dock även införas ett system på nationell nivå med obligatorisk märkning av djurtestade varor. Regeringen bör ges i uppdrag att lägga fram förslag till ett sådant märkningssystem.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L270 yrkande 1 och med avslag på motion L270 yrkande 2, som sin mening ge regeringen till känna.

19. Märkning av hund- och kattskinn, punkt 20 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om märkning av hund- och kattskinn. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04: MJ405 yrkande 3.

Ställningstagande

Jag delar motionärernas uppfattning att det är helt oacceptabelt att hund- och kattskinn importeras och används vid produktion av klädesplagg. För att ge konsumenterna en möjlighet att välja bort sådana produkter bör det införas ett obligatoriskt märkningssystem som innebär att alla skinnprodukter märks med både djurart och ursprungsland. Regeringen bör ges i uppdrag att, på grundval av Kommerskollegiets och Jordbruksverkets rapport, lägga fram förslag till åtgärder för att inrätta en sådan märkningsordning.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion MJ405 yrkande 3, som sin mening ge regeringen till känna.

20. Märkning av manipulerade fotografier, punkt 21 (v)

av Tasso Stafilidis (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om märkning av manipulerade fotografier. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L339.

Ställningstagande

Som utvecklas närmare i motion L339 är det angeläget att synliggöra det förhållandet att dagens kroppsideal är så pass förvrängt att till och med fotomodeller inte kan leva upp till det. Ett sätt att göra detta vore att inrätta ett obligatoriskt märkningssystem som innebär att alla fotografier som används i marknadsföringssammanhang och som manipulerats i något avseende skall märkas. Det bör ankomma på regeringen att ta initiativ till att det utarbetas ett sådant märkningssystem.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L339, som sin mening ge regeringen till känna.

21. Tvistlösning utom domstol, punkt 27 (m)

av Bertil Kjellberg (m), Henrik von Sydow (m) och Henrik S Järrel (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförts i reservationen om tvistlösning utom domstol. Därmed bifaller riksdagen motion 2003/04:L353 yrkande 11.

Ställningstagande

Regeringen har under det senaste decenniet tagit initiativ till utökade möjligheter att processa i domstol i konsumenttvister. Vi anser att det vore en bättre modell att anamma de moderna principerna om utomrättslig lösning av konsumenttvister, s.k. alternative dispute resolution (ADR). Härigenom ges konsumenterna större egenmakt att lösa problem utan att behöva gå till domstol. Regeringen bör med större kraft främja inrättandet av system för tvistlösning utom domstol i konsumenttvister.

Vad som sålunda anförts i reservationen bör riksdagen, med bifall till motion L353 yrkande 11, som sin mening ge regeringen till känna.

Särskilda yttranden

1. **Införande av konsumentbalk, punkt 5 (v)**

Tasso Stafilidis (v) anför:

Enligt min uppfattning talar starka skäl för att den konsumenträttsliga lagstiftningen samlas i en konsumentbalk. Som framhålls i motion L308 skulle en sådan balk underlätta för konsumenterna att ta till vara sin rätt. En samlad lagstiftning skulle även leda till större kunskap på det konsumenträttsliga området, vilket i sin möjliggör ett ökat inflytande för såväl enskilda konsumenter som konsumentorganisationer. Jag förutsätter att motionsspörsmålet kommer att aktualiseras inom ramen för det kommande arbetet med att utarbeta en ny konsumentpolitisk handlingsplan för tiden efter år 2005 och har därför valt att inte formellt yrka bifall till motionsyrkandet. Jag avser dock att återkomma i frågan om så skulle visa sig erforderligt.

2. **Könsdiskriminerande reklam, punkt 16 (c)**

Viviann Gerdin (c) anför:

Marknadsföring av varor och tjänster med hjälp av bilder där kvinnor framställs som objekt är ett växande problem i dagens samhälle. Genom den ständigt återkommande könsdiskriminerande reklamen cementeras gamla förlegade könsroller och uppfattningen att kvinnor endast är sexobjekt. Detta bidrar till att försvara för kvinnor att bli betraktade för dem de är och vad de kan. I vårt moderna samhälle med målet om lika villkor för kvinnor och män måste alla vuxna ta ett större ansvar och aktivt agera mot den pågående sexfixeringen som sker i medierna. Den sexistiska reklamen är ett problem som bidrar till minskad respekt för kvinnors kroppar, och som resulterar i ökade våldsövergrepp och våldtäkter.

Det saknas i dag ett uttryckligt förbud i lag mot könsdiskriminerande reklam, lagstiftning som finns i Norge och Island. I stället har lagstiftaren överlåtit till Näringslivets etiska råd, ERK, att vara normbildande och hantera uppkomna övertramp vid marknadsföring. Det är nu hög tid för berörda parter att diskutera de negativa konsekvenserna av den sexistiska reklamen och att agera i syfte att vända trenden.

Mot bakgrund av det nyligen påbörjade FLICKA-projektet, som syftar till att få till stånd en dialog med reklambranschen, medierna och annonsörer på området, har jag valt att nu enbart avge ett särskilt yttrande. Jag vill dock framhålla att jag kommer att på nytt aktualisera frågan om det skulle visa sig erforderligt.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2003

2003/04:L223 av Helena Bargholtz (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att snabbt utreda ett alternativt system för resegarantier.

2003/04:L225 av Lilian Virgin och Christer Engelhardt (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ändring i resegarantilagen så att lagen blir konkurrensneutral.

2003/04:L231 av Heli Berg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att enskild skall kunna åläggas att bevisa förvärv av egendom.

2003/04:L234 av Catherine Persson (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av marknadsföringslagen i syfte att komplettera lagen så att den ger barn och unga konsumenter ett bättre skydd vid marknadsföring.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen inom EU bör arbeta för en mera restriktiv lagstiftning avseende marknadsföring för att förhindra att reklam direkt eller indirekt syftar till att fånga barns och ungas uppmärksamhet.

2003/04:L241 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om obligatorisk doggybag på matställen och restauranger.

2003/04:L256 av Lars Ångström (mp):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till riksdagen som säkerställer att miljömärkta produkter får marknadsföras med miljöargument, inklusive en förändring av marknadsföringslagen i detta syfte.

2003/04:L263 av Kurt Kvarnström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att anlägga ett tydligt konsumentperspektiv i genomförandet av EU:s politik.

2003/04:L270 av Ingemar Vänerlöv (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om märkning av djurtestade produkter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om harmonisering av reglerna inom EU.

2003/04:L271 av Göran Magnusson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla säljställen tydligt och öppet skall ange vilken omräkningskurs som används mellan svenska kronor och euro.

2003/04:L281 av Göte Wahlström m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av konsumentskydd och konsumentinformation vad gäller elektronisk handel.

2003/04:L282 av Inger Segelström (s):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att konsumentköpslagen bör tydliggöra konsumenters möjlighet till stöd i konsumentvägledning och skuldsanering.

2003/04:L283 av Anita Johansson m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av konsumentvägledning i kommunerna och förstärkt specialrådgivning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av stöd till konsumentorganisationer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av konsumenttjänstlagen.

2003/04:L286 av Siw Wittgren-Ahl m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dolda avgifter.

2003/04:L292 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumentpolitikens mål och inriktning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumenträtten vad gäller tjänster.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om produktansvaret vad gäller offentliga varor och tjänster.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om resegarantilagen.

2003/04:L308 av Christina Axelsson och Eva Arvidsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs dels om att samla all konsumentlagstiftning på ett ställe till en konsumentbalk, dels om vikten av ideella konsumentorganisationer.

2003/04:L309 av Christina Axelsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökade möjligheter för konsumenterna att organisera sig för att påverka och agera i konsumentfrågor, behov av god konsumentinformation och god tillgång till varor och tjänster.

2003/04:L311 av Lars Lilja och Sören Wibe (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumentupplysning om bilars bränsleförbrukning.

2003/04:L324 av Hans Unander m.fl. (s):

Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till lag om att lagstifta för att sprejfärger till försäljning skall vara inlåsta i syfte att motverka och minska klotter.

2003/04:L326 av Christer Winbäck (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett e-ID-kort för alla medborgare.
2. Riksdagen begär att regeringen i direktiven till 24-timmarsdelegationen särskilt beaktar möjligheten att skyndsamt införa ett e-ID-kort.

2003/04:L337 av Carina Ohlsson m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsdiskriminerande reklam.

2003/04:L338 av Margareta Israelsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om handelns ansvar för försäljning och exponering av varor som innehåller butan.

2003/04:L339 av Matilda Ernkrans och Louise Malmström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om märkning av manipulerade bilder.

2003/04:L343 av Ulf Holm och Gustav Fridolin (båda mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra den konsumenträttsliga lagstiftningens tillämpning på offentligt producerade tjänster och varor i enlighet med motionens intentioner.

2003/04:L348 av Inger Nordlander m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om könsdiskriminerande reklam.

2003/04:L351 av Martin Andreasson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om stärkt konsumentmakt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökad konkurrens.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om harmonisering av konsumentregler inom EU.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumenträtt och offentlig verksamhet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barnfamiljernas ekonomiska utsatthet.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen för funktionshindrade konsumenter.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om konsumentvägledning för ekonomiskt svaga grupper.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om återbetalningsplanerna för långtidsarbetslösa.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om renodling av Konsumentverkets myndighetsutövning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den frivilliga konsumentvägledningen.

2003/04:L352 av Carina Adolfsson Elgestam m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att noggrant följa utvecklingen av hur barn utsätts för och påverkas av riktad reklam.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en ökad medvetenhet om reklamens inverkan och om nya regler och lagar som ser till barnens bästa.

2003/04:L353 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mål för och inriktning av konsumentpolitiken.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om strukturförändringar i konkurrensfrämjande syfte.

5. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till avyttring av Konsumentverkets förlags- och provtagningsverksamhet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tillsättning av en lagkostnadskommission som ser över konsumenternas kostnader för den konsumentpolitiska lagstiftningen.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att göra konsumentskyddet i konsumenttjänstlagen, konsumentköplagen och produktsäkerhetslagen tillämpligt också för varor och tjänster producerade av den offentliga sektorn.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om utomrättslig tvistlösning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivillig märkning av varor.

2003/04:So419 av Camilla Sköld Jansson m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen ser över möjligheterna att lagstifta mot könsdiskriminerande reklam.

2003/04:T561 av Eva Flyborg m.fl. (fp):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bättre konsumentstöd på IT-området.

2003/04:MJ405 av Ulf Holm m.fl. (mp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att införa ett märkningssystem av alla skinnprodukter som säljs där både djurart och djurens ursprungsland finns med.

2003/04:MJ432 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om frivilliga konsumentrörelers roll för konsumentinformation om mat och folkhälsa.

2003/04:N337 av Yvonne Ångström m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet att skyndsamt utreda ett konkurrensneutralt system för resegarantier.